

JAARVERSLAG 2023
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ HET PENITENTIAIR COMPLEX TE BRUGGE

Inhoudstafel

0	Ten geleide	3
1	De commissie van toezicht	4
1.1	Samenstelling	4
1.2	Werking	5
1.3	Bemiddeling	7
1.4	Cijfermatig overzicht van de grieven	9
1.5	Relatie tussen de commissie van toezicht en de klachtencommissie	13
1.6	Uitdagingen en werkdomeinen voor de commissie in 2023: uitvoering uitvoering	14
2	Het Penitentiair Complex Brugge (PCB)	17
2.1	De inrichting	17
2.2	Infrastructurele problemen	17
2.3	Gevangenis capaciteit	18
2.4	Gevangenisbevolking	19
2.5	Personeel	19
3	Het toezicht	21
3.1	Overbevolking	21
3.2	Stakingen en kritieke incidenten, en de gevolgen ervan	24
3.3	Kantine	27
3.4	Catering	28
3.5	Oudere gedetineerden en gedetineerden met chronische ziekte	30
3.6	Gedetineerden met een psychische problematiek en geïnterneerden	31
3.7	Huishoudelijk reglement	34
3.8	Psycho-Sociale Dienst	35
3.9	Werk en tewerkstelling	35
3.10	Racisme en discriminatie	36
3.11	Isoleercellen	37
3.12	Onderwijs, vorming, sport en ontspanning	38
3.13	Individuele detentieplannen	39
3.14	Overlegorganen	40
3.15	Communicatie	41

4	De medische zorg	43
4.1	Opvolging van de aanbevelingen in de jaarverslagen 2020-2021-2022	43
4.2	Behandeling van de grieven	43
4.3	Grieven van medische aard	44
4.4	Belangrijkste problemen of pijnpunten	44
4.5	Door de huisartsen in het PCB geleverde zorg	46
4.6	Door artsen-specialisten van het AZ Sint-Jan in het PCB geleverde zorg	46
4.7	De medische zorg tijdens stakingen	47
4.8	Samenwerking met de directie en de hoofdverantwoordelijken van de Medische dienst	48
4.9	Infrastructuur van de Medische dienst	49
5	Het beklagrecht	51
5.1	Samenstelling van de klachtencommissie	51
5.2	Werking van de klachtencommissie	51
5.3	Cijfermatig overzicht van de klachtendossiers	53
5.4	Aandachtspunten en aanbevelingen	54
5.5	Hoger beroep tegen beslissingen van de klachtencommissie Brugge	58
6	Belangrijkste aanbevelingen	60
7	Belangrijkste uitdagingen voor de commissie van toezicht in 2024	64
8	Bij wijze van besluit	65

0 Ten geleide

0.1 Ter uitvoering van artikel 26 § 2, 4° van de Basiswet van 2 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden heeft de commissie van toezicht bij het Penitentiaal Complex van Brugge (PCB) een verslag opgesteld betreffende de gevangenis, de bejegening van de gedetineerden en de naleving van de hen betreffende voorschriften in 2023.

0.2 Dit jaarverslag bevat niet alleen de nieuwe bevindingen van het jaar 2023. Veel van wat erin opgenomen is, kwam ook al aan bod in de voorgaande jaarverslagen. Dat is geen opwekkende vaststelling. Het illustreert hoe hardnekkig de problemen zijn waar de Brugse gevangenis en het Belgische gevangeniswezen in het algemeen mee te kampen hebben. Er is hier dus geen enkele poging ondernomen op herhaling te vermijden. De maatstaf bij de redactie van het jaarverslag was dus niet 'Wat hebben we aan nieuws te melden?' maar wel 'Wat hebben we aan relevants te melden?'.

0.4 Voor de ordening van dit jaarverslag is gebruik gemaakt van de door de CTRG gevraagde structurering. Aan dat raamwerk is een hoofdstuk (hoofdstuk 4) toegevoegd dat specifiek de medische zorg in de Brugse gevangenis beschrijft. Dit luik had evengoed deel kunnen uitmaken van het hoofdstuk 3 over de vaststellingen die de commissie deed bij haar toezicht. Maar omdat de Brugse gevangenis de enige gevangenis in Vlaanderen met een medische boeg is, hebben de vaststellingen van de commissie inzake de medische zorg toch wel een bredere dan louter Brugse relevantie. Daarom de keuze voor een apart hoofdstuk.

0.5 Om begripsverwarring te vermijden hanteren we hier de term 'grief' wanneer het gaat om een klacht die een gedetineerde richt aan de commissie van toezicht. De term 'klacht' wordt voorbehouden voor klachten die ingediend worden bij de klachtencommissie.

0.6 Waar sprake is van 'gedetineerden' worden daar ook de nog niet veroordeelden en de geïnterneerden onder begrepen. Wanneer het gaat om 'de commissie' wordt daar de commissie van toezicht Brugge mee bedoeld.

1 De commissie van toezicht

1.1 Samenstelling

Drie leden namen om verschillende redenen ontslag uit de commissie van toezicht Brugge:

- Carine D'hondt nam ontslag op 4 mei. Zij werd met ingang van 1 september opgevolgd door Vincent Pauwels.
- Marlyse Vandevelde nam ontslag per 1 juli. Zij werd met ingang van 1 december opgevolgd door Frank Schillewaert.
- Louise Gheysens nam ontslag per 1 september. Eind december was er nog geen opvolger aangesteld.

Met één lidmaatschap onbezet bestond de commissie van toezicht Brugge eind december 2023 uit 17 leden:

Francis Decoster, voorzitter
Didier Finet, ondervoorzitter
Lieven Allaert
Piet Baes
Dominique Bekemans
Marc Berkens
Kasper Blomme
Frank Bossant
Hans De Vliegheer
Maxim De Wachter
Kaat Lewyllie
Vincent Pauwels
Catherine Ruys
Frank Schillewaert
Martine Valcke
Lowiese Vanassche
Bea Verlé

secretaris: Lodewijk Langelet

1.2 Werking

1.2.1 De feitelijke aanwezigheid van de commissie in de gevangenis wordt verzekerd door **twee maandcommissarissen**. In Brugge is deze term misleidend, aangezien de maandcommissarissen voor telkens slechts twee opeenvolgende weken aangesteld worden. De continuïteit van de werking wordt maximaal gegarandeerd door telkens overlappende maandcommissariaten. Concreet: de ene maandcommissaris start begin week 1 en de andere maandcommissaris begin week 2, elk voor twee weken. De drie vaste leden van de klachtencommissie worden niet ingeschakeld als maandcommissaris.

1.2.2 De commissie **vergaderde maandelijks** in de gevangenis, in principe op de vierde dinsdag. Geen enkele keer moest de commissie haar toevlucht nemen tot televergaderen.

1.2.3 De commissie capteert de grieven, bezorgdheden en suggesties van de gedetineerden in de eerste plaats via de **dertien brievenbussen** die verspreid over het PCB hangen en door de maandcommissarissen wekelijks leeggemaakt worden. De spreiding van deze brievenbussen moet alle gedetineerden in staat stellen hun grief aan de commissie over te maken. De commissie behandelde ook de grieven of vragen die haar bereikten via haar eigen mailadres of de CTRG, of via advocaten, aalmoezeniers of andere vertrouwenspersonen van de gedetineerden.

1.2.4 Omdat de aan de commissie gesignaleerde grieven van individuele gedetineerden lang niet altijd een representatief beeld geven van wat in de gevangenis algemeen aan klachten en problemen leeft, hecht de commissie er groot belang aan zoveel mogelijk vergaderingen bij te wonen van het **Overlegorgaan** dat bij elke afdeling in het PCB bestaat. De directie treedt daar in gesprek met een afvaardiging van de gedetineerden. De vertegenwoordiger van de commissie is er steeds enkel aanwezig als waarnemer, niet als actief deelnemer, en brengt achteraf verslag uit bij de commissie.

De commissie slaagde erin om bij bijna alle bijeenkomsten van de Overlegorganen aanwezig te zijn, ook al vinden die soms op weinig comfortabele momenten plaats of wordt de commissie er pas heel laat over geïnformeerd. Zij nam deel aan 12 bijeenkomsten: 8 bij Mannen 1, 2 bij Mannen 2, en 2 bij Vrouwen. Zie ook paragraaf 3.14.

1.2.5 De commissie overwoog de (door de CTRG gesignaleerde) mogelijkheid om de gedetineerden ook actief op te zoeken tijdens hun dagelijkse wandeling. Maar zij zag daar uiteindelijk om twee redenen van af. Zij is van mening dat zij via de grieven en klachten van individuele gedetineerden én haar aanwezigheid bij de vergaderingen van de Overlegorganen in de drie afdelingen voldoende zicht heeft op de problematieken die binnen de gevangenis leven. En er is geen garantie van volledige veiligheid tijdens de wandelingen.

1.2.6 Binnen de Brugse CvT volgen drie **werkgroepen** welbepaalde materies op. Elk van deze werkgroepen bestaat uit een heel beperkt aantal commissieleden.

- Een werkgroep volgde de *catering voor de gedetineerden* op en voerde gesprekken in dit verband met de directie, de zaakvoerder en chef-kok. Hij volgde de heropstart van de keuken en besteedde daarbij aandacht aan de hoeveelheid, afwisseling en kwaliteit van de daar geproduceerde warme maaltijden.

- Nadat de werkgroep *strafcellen* zijn onderzoek van de strafcellen in 2021 afrondde, bleef deze werkgroep de strafcellen in de drie afdelingen wel van nabij opvolgen.

- De werkgroep die tot doel heeft de *werking van de commissie te optimaliseren* beraadde zich, los van concrete grieven en vaststellingen, verder over de meest efficiënte manier(en) om de commissietaken uit te voeren en de daarbijhorende administratie te beperken. De maandcommissarissen ervaren de tijd en energie die zij moeten besteden aan de administratieve verwerking van grieven en de behandeling ervan als een last, die hun inhoudelijke en resultaatgerichte werking soms in de weg staat. Voortdurend op zoek blijven naar manieren om die last te verminderen is geen overbodige luxe, zeker niet als vastgesteld wordt dat een halve dag voor twee maandcommissarissen vaak amper of niet volstaat om de oogst van grieven en klachten ernstig te behandelen.

1.2.7 De commissie moest vaststellen dat zij vaak optreedt als een veredelde vorm van doorgeefluik tussen individuele gedetineerden met hun grief en de directie. Gedetineerden schrijven de commissie aan met een grief, de commissie legt die grief voor aan de directie; die vraagt informatie op en antwoordt aan de commissie, die dat antwoord op haar beurt verwerkt tot (doorgaans schriftelijk) antwoord aan de gedetineerde. De toegevoegde waarde van de commissie is in zo'n gevallen beperkt. Zij moet vaststellen dat zij zich geregeld amper of geen kritische vragen stelt bij de ontvangen informatie, dat zij onvoldoende kritisch omgaat met de feedback die zij van de gevangenisverantwoordelijken of -diensten krijgt. De commissie heeft zich voorgenomen om in 2024 te werken aan, waar nodig, een meer 'aanklampende' aanpak. Zij wil dus dieper ingaan op antwoorden die zij ervaart als bijvoorbeeld naast de kwestie of veel vragen oproepend. Het valt te verwachten dat dit omwille van de workload niet in alle gevallen zal kunnen, de commissie zal daarbij dus prioriteiten moeten stellen.

1.2.8 De commissie nam in 2023 geen initiatieven om haar **werking beter bekend te maken** bij de gevangenisbevolking of het personeel. Ze verkende de mogelijkheid (en wenselijkheid) om deze laatste doelgroep te bereiken wel bij hun syndicale afgevaardigden. Die reageerden positief op haar voorstel om infosessies over de werking van de klachtencommissie, de commissie van toezicht en het onderscheid tussen beide instanties te organiseren voor het personeel.

1.2.9 Net als het voorgaande jaar verspreidde de commissie in 2023 een **persmededeling** bij de publicatie van haar jaarverslag. Het communiqué focuste opnieuw op de overbevolking in de gevangenis, en deze keer vooral de agressie en andere problemen waar de overbevolking toe leidt.

1.2.10 Wat haar interne werking betreft verheelt de commissie niet dat de introductie door de CTRG van het Sharepoint-platform voor de opslag van alle documenten en beveiligde communicatie met de CTRG en intern binnen de commissie niet voor iedereen rimpelloos verliep. Verscheidene leden hadden hetzij koudwatervrees, hetzij daadwerkelijk moeite om ermee te leren werken. Voor de jongere leden was het een koud kunstje, voor meerdere oudere leden een niet zo makkelijk te nemen horde. De jongere garde heeft de oudere generatie gelukkig de weg gewezen. Voor de vlotte toegang tot alle commissiedocumenten is het Sharepoint-platform een grote stap vooruit. De commissie begrijpt de keuze van de CTRG voor een beveiligd mailsysteem dat niet geïntegreerd kan worden met de persoonlijke mailaccount van de gebruikers. Maar zij laat wel opmerken dat dit het werken beduidend omslachtiger maakt, voor de vrijwilligers die de commissieleden zijn toch geen vanzelfsprekendheid. De commissie dringt er voor de toekomst bij de CTRG op aan om de digitale vaardigheden van commissieleden niet te hoog in te schatten. Daar onvoldoende rekening mee houden kan leiden tot het afhaken van mensen, en dat dient te allen prijze vermeden. En hoe dan ook hebben de opeenvolgende besprekingen over de stapsgewijze introductie van Sharepoint veel vergadertijd vereist binnen de anders vaak al overladen maandvergaderingen van de commissie.

1.2.11 De commissie gaf voor het eerst uitvoering aan de opdracht om "te bemiddelen tussen de directeur en de gedetineerden" die de Basiswet haar oplegt. Omdat dit *terra incognita* was voor de Brugse commissie, wordt er hieronder dieper op ingegaan.

1.3 Bemiddeling

Nadat een aantal commissieleden eind 2022 een door de CTRG aangeboden en zeer gewaardeerde opleiding omtrent bemiddeling in de gevangenis hadden gevolgd, werden, aanvankelijk wat schoorvoetend, in 2023 een aantal initiatieven genomen om bemiddeling in het PCBrugge vorm en gestalte te geven. Een werkgroep bestaande uit drie leden van de commissie nam daarbij het voortouw.

1.3.1 Aanpak

Op vraag van de commissie stelde de werkgroep een startnota op om het begrippenkader te verduidelijken en werkte zij een aanpak uit om de introductie vlot te laten lopen. Deze gaf antwoord op verschillende vragen die tijdens de voorafgaande commissievergaderingen aan bod gekomen waren: wat wordt beoogd met bemiddeling? welke is de positie van de bemiddelaar ten aanzien van de andere commissieleden?

wanneer kunnen we bemiddelen? wanneer niet? welke zijn de vormvereisten? hoe kan het proces eruit zien? waar bemiddelen we? moeten we het akkoord vragen aan de directie om in een concrete situatie te gaan bemiddelen? moeten we het akkoord vragen aan de vakbonden om in een concrete situatie te gaan bemiddelen? hoe kunnen we de bereidheid van het personeel aanwakkeren? wie is er aanwezig bij de gesprekken? en hoe pakken wij het stap voor stap aan? Deze startnota werd grondig besproken en goedgekeurd door de commissie en droeg ertoe bij dat alle leden vanuit éénzelfde begrip en optiek naar bemiddeling kijken en er positief tegenover staan.

Een volgende stap bestond erin het gesprek aan te gaan met de klachtencommissie. Het is immers aan haar om de bemiddeling als methodiek aan te bevelen en te stimuleren, en het is de klachtencommissie die formele noden heeft inzake de behandeling van haar klachten. In dit gesprek werden daartoe een aantal praktische procedurele afspraken gemaakt.

Vervolgens diende de directie ingelicht over deze nieuwe mogelijkheid en werd zij gemotiveerd om eraan mee te willen werken. Ook dit gesprek gebeurde aan de hand van de startnota in een meeting met alle directieleden. Dit laatste mag als eerste indicatie gelden voor de positieve houding van de directie ten aanzien van bemiddeling. De directieleden gaven aan mee te willen zoeken in dit proces en de medewerkers te willen stimuleren in dit verband. Er werd afgesproken dat de vragen tot bemiddeling gesteld worden via het inrichtingshoofd en dat het, voorlopig althans, steeds directieleden zullen zijn die effectief deelnemen aan de bemiddelingsgesprekken. De commissie ervaart dit als een belangrijk engagement.

Het belang van al deze voorbereidende stappen mag niet onderschat worden. Bemiddeling in de gevangenis is immers een nieuwe en wat onbekende interventie binnen de werking van de klachtencommissie en de commissie van toezicht. Daarom is het erg belangrijk om het begrippenkader en de filosofie erachter goed te duiden en zo tot een gedeeld begrip te komen van wat het wel is en wat niet.

1.3.2 De werking van bemiddeling in het PCB

In de feiten is de commissie pas effectief met bemiddeling aan de slag gegaan in juni 2023, en kreeg zij de eerste aanvragen vanuit de klachtencommissie vanaf september.

Er zijn zes dossiers opgestart. Vier ervan zijn niet verdergezet omwille van diverse redenen: de gedetineerde werd overgeplaatst, het voorwerp van de bemiddeling was niet meer ter zake of inmiddels opgelost, hetzij door de commissie van toezicht hetzij via een andere weg. Bij twee dossiers verklaarden zowel de gedetineerde als de Directie zich bereid om te bemiddelen. Bij één bemiddeling vond er inderdaad een bemiddelingsgesprek plaats met goed gevolg, en dit dossier werd dan ook afgesloten

door de klachtencommissie. Eén dossier is nog lopende maar loopt door praktische omstandigheden vertraging op.

1.3.3 Wat brengt de toekomst?

Vier maand ervaring en zes cases volstaan uiteraard niet om de werking op het vlak van bemiddeling te evalueren. Wel wordt gehoopt in 2024 binnen de commissie de werkgroep Bemiddeling uit te breiden en het aantal succesvolle cases te kunnen verhogen. Bovendien zullen commissie en werkgroep zich verder inzetten om de positieve relatie met de klachtencommissie en met de directie verder uit te bouwen. De Brugse commissie neemt het werken rond bemiddeling alvast ernstig op. Het punt 'Bemiddeling' vormt daartoe een vast agendapunt in elke maandvergadering.

1.4 Cijfermatig overzicht van de grieven

1.4.1 Cijfermatige analyse

- Om de commissie toe te laten haar kerntaak uit te voeren vormen de vele vragen, meldingen, grieven en klachten van gedetineerden met betrekking tot hun detentieomstandigheden een belangrijke informatiebron. Ze bereiken de commissie vooral schriftelijk via de 13 brievenbussen verspreid over de verschillende afdelingen en secties. Of een grief bestemd is voor de commissie van toezicht dan wel voor de klachtencommissie is veelal onduidelijk voor de gedetineerden. De klachten voor de klachtencommissie dienen op een specifiek formulier genoteerd, de grieven of vragen voor de commissie kunnen overgemaakt worden via een formulier, een gewoon schrijven, een rapportbriefje of zelfs een persoonlijk gesprek.

Daarnaast kreeg de commissie ook grieven door via de CTRG, aalmoezeniers en advocaten in naam van hun cliënt. En soms werden de maandcommissarissen aangesproken door de gedetineerde tijdens hun wekelijkse rondgang in de gevangenis.

Al deze vormen van contact leidden tot 382 meldingen. Doorgaans waren dat grieven, maar er werden de commissie ook informatieve vragen gesteld om verduidelijking te krijgen omtrent bepaalde aspecten van het leven in de gevangenis. Een klein aantal grieven werd na gesprek met de gedetineerde doorgestuurd naar de klachtencommissie daar ze tot de bevoegdheidsruimte van het beklagrecht behoorden.

- De 382 meldingen vertegenwoordigden 213 verschillende gedetineerden. Daar zitten een aantal veelschrijvers bij, zoals ook al uit vorige jaarverslagen bleek. Eén gedetineerde schreef de commissie dertienmaal aan. Drie gedetineerden schreven de commissie negenmaal aan. Soms was de inhoud van het schrijven en de opmerkingen en grieven erin gelijklopend aan een voorgaand schrijven, soms helemaal verschillend. Maar

evengoed vonden we 137 gedetineerden die de commissie éénmaal contacteerden en 44 die haar tweemaal schreven.

- Meer dan de helft van de geregistreerde verzoeken kon toegewezen worden aan gedetineerden in de afdeling Mannen 1 (langgestraften). 25 % van de verzoeken waren afkomstig van de afdeling Mannen 2 (kortgestraften en voorhechtenis). 23 % van de verzoeken konden toegewezen worden aan de Vrouwenafdeling. De overige verzoeken werden verzonden vanuit de Beperkte Detentie, de medische dienst, anoniem of zonder aanduiding van het celnummer.

- Ruim 90 % van de verzoeken werd opgesteld in het Nederlands, in het restpercentage was Frans en Engels de meest gebruikte schrijftaal. Met behulp van een tolk werden de grieven in het Turks en Koerdisch vertaald. Niettegenstaande de bevolking in de gevangenis een heel diverse etnische verscheidenheid kent, valt op hoeveel grieven in het Nederlands opgesteld zijn. Medegedetineerden hielpen dus bij het opstellen van grieven.

- De grieven kunnen zowel futiel en triviaal als relevant en belangrijk van aard zijn. Toch worden ze door de maandcommissarissen alle op hun waarde benaderd en krijgen de gedetineerden een persoonlijk antwoord. De commissie bemiddelt en verduidelijkt, volgt elke grief op, dit veelal na overleg met de directie of met de betrokken diensten.

- Met het registreren van de grieven over de verschillende jaren heen, kunnen we ook een evolutie zien in de soort en inhoud van de grieven. Waar er vroeger heel wat grieven waren over de kwaliteit van het eten (diepvriesmaaltijden wegens renovatie van de keuken), worden er nu grieven geuit over de organisatie van de maaltijdbedeling. Waar voorheen er heel wat grieven waren omtrent de slechtwerkende douches, werd dit anno 2023 nog zelden gemeld. We merken ook dat gedetineerden soms samen een grief indienden of dat ze elk afzonderlijk een identieke grief naar de commissie stuurden. Eén contact kan ook verschillende grieven inhouden. Een grief over het eten kan aangevuld worden met een grief betreffende de boekhouding, het slecht functioneren van de televisie en het vermelden van een medisch probleem. Eenzelfde gedetineerde herhaalt soms ook dezelfde grief, soms zelfs meerdere malen.

1.4.2 Overzicht van de voornaamste grieven

- Tijdens het werkjaar 2023 werden er 515 grieven geregistreerd en dit uit 382 contacten en door 213 verschillende gedetineerden.

grief	aantal	%
Medische dienst - kwantiteit en kwaliteit van de verstrekte zorg, toegang tot de medische zorg en tot medicatie	105	20,3
personeel - houding - communicatie - bejegening	55	10,6

boekhouding - rekeningen - steunfonds	39	7,6
regime - plaatsing in de gevangenis (monocel, overbevolking, samen met roker, drugsvrije afdeling,...)	38	7,4
werk en werkplaats	30	5,8
infrastructuur en inrichting (bijv. defecte en/of ontbrekende toestellen)	20	3,9
kantine (aanbod, prijzen, organisatie)	18	3,5
verloop van rechtsgang (inzage dossier voor raadkamer, SURB, tijdige overbrenging, griffie, rechten in gevangenis,...)	18	3,5
tucht - strafcel - fouille - voorlopige maatregel - rapport aan directeur	17	3,3
televisie - tv-zenders	15	2,9
voeding - maaltijden - organisatie	13	2,5
bezoek - binnenhuisbezoek - ongestoord bezoek	10	1,9
Psycho-Sociale Dienst - toegang - reclasering	10	1,9

- Het aantal grieven (ook vragen, opmerkingen,...) met betrekking tot het **medisch gebeuren** verdient wat toelichting. Niet alle grieven die gerelateerd zijn met het medisch gebeuren werden verder opgenomen door de arts van de commissie. Bij het aantal vermelde grieven zaten ook een aantal dubbels (herhaalde vragen omtrent een ongeveer identiek probleem), grieven omtrent de medicatiebedeling, toegang tot verpleegkundigen en arts,... Een tussenkomst van de commissie-arts gebeurt bij duidelijke aanwijzingen tot verduidelijking en gewenste medische opvolging (zie ook hoofdstuk 4, De medische zorg).

Het gros van de grieven die onder deze rubriek werden geuit, waren niet afkomstig van gedetineerden die verbleven in de medische boeg maar kwamen van gedetineerden die in het cellulaire gedeelte van de gevangenis verbleven. Het grote aantal grieven wijst ook op een ernstige nood aan degelijke opvolging van medische klachten door de in de gevangenis opererende artsen, psychiaters en externe specialisten. Volgens de Basiswet hebben de gedetineerden immers "recht op een gezondheidszorg die gelijkwaardig is met de gezondheidszorg in de vrije samenleving" (art. 88) en wordt wie in de gevangenis verblijft "op de raadpleging ingeschreven telkens hij erom verzoekt" (art. 89). En hygiënische omstandigheden zijn een bron van problemen in een overbevolkte gevangenis.

- Een groot aantal grieven (10 %) handelden over de **bejegening door het bewakingspersoneel**. Het aantal aparte vermeldingen van racisme en discriminatie door personeel beperkte zich in 2023 tot 8 meldingen (1,6 %). Het samenwerkingsprotocol dat de CTRG sloot met Unia moet het de gedetineerden overigens makkelijker maken om klachten inzake discriminatie en racisme rechtstreeks te melden bij Unia. Hoe gedetineerden zich behandeld voelen door het personeel is echter een heel subjectief gegeven. De contacten tussen gedetineerden en beampten kunnen serieus onder

spanning staan. Werkdruk, overbevolking, gehanteerde regels, taalproblemen, frustraties, etc. gaven soms aanleiding tot verbale conflicten. Onduidelijkheden in procedures of foutief toegepaste regels gaven aanleiding tot ongenoegen. Het al dan niet strikt opvolgen van de reglementering en de verschillen die gedetineerden daarbij ondervonden, veroorzaakten ook irritatie en ontstemming - zoals bijvoorbeeld het scenario: beambte A gaf me toestemming, beambte B niet en schreef een RAD. Duidelijke en correcte communicatie zou heel wat problemen en ergernissen kunnen voorkomen. Gedetineerden zijn niet steeds de meest voorkomende, beleefde en geduldige personen en wegen soms door hun gedrag sterk op het leefklimaat van een sectie. De voorziene aanwerving van begeleidend personeel naast bewakend personeel kan hopelijk deze bronnen van onrust verminderen. Een verhoogde toegankelijkheid en aanspreekbaarheid van directie kan ook heel wat sluimerende problemen inzake bejegening ontwijpen.

- In vergelijking met de vorige werkjaren kreeg de commissie heel wat meer grieven over de werking van de **boekhouding**, de individuele rekeningen van de gedetineerden en het Steunfonds. Vertragingen in verwerking, fouten bij terugbetaling na bijv. niet-levering van kantinegoederen, onduidelijkheden in het kunnen aanspreken van het Steunfonds, riepen heel wat vragen op. De onderbezetting van de betrokken diensten veroorzaakte vertraging in de verwerking van de vele vragen, ook hier werd de overbevolking aangevoerd als reden. Kunnen beschikken over wat geld in de gevangenis maakt voor veel gedetineerden het verschil tussen een meer of minder leefbare detentie. Enkele euro's verschil weegt voor velen zwaarder dan mensen zich in de buitenwereld kunnen voorstellen. De kleine aankopen die de gedetineerde zich kan veroorloven, maken de last van de detentie draaglijker.

- De **overbevolking** in de gevangenis gaf aanleiding tot meerdere grieven. Deze grieven richtten zich vooral op de regimewijzigingen: de invulling van monocellen als duocellen, het moeilijker plaatsen van gedetineerden in rookvrije cellen, meerdere conflicten op de secties, het annuleren van wettelijk gegarandeerde wandelingen, het niet organiseren van de polyvalente zaal,... Door de overbevolking dienden gedetineerden meer dan voorheen te veranderen van sectie of zelfs afdeling. Dit bracht voor de gedetineerde ook een wijziging in regimeregels met zich mee. Vele werkaanvragen konden niet snel positief beantwoord worden. De regels omtrent de vorming van de wachtlijsten waren voor sommige gedetineerden heel onduidelijk, zoals bij "Ik sta reeds 4 maanden op de wachtlijst voor werk, gedetineerden die na mij op de sectie zijn gekomen, werden reeds sneller tegewerkgesteld". De overplaatsing van afdeling Mannen 2 naar Mannen 1 heeft tot gevolg dat een gedetineerde zijn werk in de gevangenis kwijt is.

- Een steeds terugkerende grief betrof de beschikbaarheid en leveringen van de **kantine**. De bestellingen voor de verschillende kantines (verskantine, elektronikakantine, beautykantine,...) dienen op bepaalde dagen te gebeuren via vaste formulieren. Veel grieven sloegen op de prijs van bepaalde producten en de al dan niet beschikbaarheid

van deze goederen. Gedetineerden verwezen meermaals naar de prijzen die in de buitenwereld lager zijn, naar discountmerken als alternatief voor A-producten, vroegen ook om uitbreiding van het aanbod van producten. Ook hier gaf de directie de onderbezetting van personeel en de overbevolking aan als reden voor vertraging.

- Sommige gedetineerden uitten hun ongenoegen bij het verkrijgen van een **RAD (Rapport aan de directeur), tuchtsanctie of fouille**. Gedetineerden schrijven daar niet alleen de klachtencommissie maar ook de commissie van toezicht over aan. Ook hier zou de gedetineerde sneller in gesprek kunnen gaan met betrokken beambte of de directie om verduidelijking te verkrijgen over de maatregel. Een bemiddelend en verklarend gesprek zou heel wat ongenoegen wegnemen.

- Kleinere percentages van de grieven hebben betrekking op problemen betreffende het bezoek (binnenhuisbezoek en ongestoord bezoek), de bereikbaarheid en opvolging van dossiers door de PSD in het kader van de reclassering (zoals "mijn dossier wordt door een nieuwe PSD medewerker opgevolgd, dit leidt tot vertraging in mijn reclassering"), organisatie van de maaltijdbedeling, problemen met telefonie, digitale communicatie (Webex) en televisie (slechte of geen ontvangst), onduidelijkheden omtrent de stand van zaken m.b.t. het individuele dossier (transfervraag, uitgaansvergunningen, penitentiair verlof,...), verloren kledij bij aankomst, vragen vanuit de gevangenisafdelingen om overleg met de zaakwaarnemer en directie,...

Het relatief groot aantal grieven die de commissie krijgt, wordt dan ook als een barometer gezien voor de toestand en leefomstandigheden van de gedetineerden in de gevangenis. De commissie neemt daarin een bemiddelende rol op en signaleert aan de directie. Herhaalde vragen en grieven kunnen wijzen op structurele en/of organisatorische problemen die de commissie verder kan opvolgen. Grieven spelen een cruciale rol bij het faciliteren van een continu verbeteringstraject binnen de gevangenis. Ze bieden waardevolle feedback die kan worden gebruikt om processen en dienstverlening te verbeteren. Grieven kunnen ook wijzen op gebieden waar innovatie nodig is. Het oplossen van problemen kan leiden tot nieuwe ideeën en benaderingen binnen de bejegening van de gedetineerden wat hun re-integratie ten goede kan komen.

1.5 Relatie tussen de commissie van toezicht en de klachtencommissie

1.5.1 De drie effectieve leden van de **klachtencommissie** maken zoals de wet dat voorschrijft deel uit van de commissie van toezicht. Zij wonen dus ook de maandvergaderingen bij. Maar zij treden nooit op als maandcommissaris. De plaatsvervangende leden van de klachtencommissie daarentegen zijn wel opgenomen in de beurtrol voor het maandcommissariaat.

1.5.2 Deze verstrengeling van het lidmaatschap van de klachtencommissie en dat van de commissie van toezicht was een bewuste keuze van de federale wetgever. De Brugse

commissie heeft reeds eerder vraagtekens geplaatst bij die keuze, en zij blijft bij haar bezwaren. We vatten die kort samen.

- De doelstellingen en modaliteiten van beide organen verschillen fundamenteel van elkaar. De commissie van toezicht detecteert pijnpunten in de bejegening van de gedetineerden, signaleert die, doet suggesties en onderhandelt daar waar mogelijk om tot een oplossing of minstens beterschap te komen. De klachtencommissie daarentegen kan directiebeslissingen vernietigen. De commissie van toezicht heeft alle belang bij een goede relatie met gedetineerden, personeel en directie. De klachtencommissie daarentegen spreekt recht, zij moet zich dus geheel onafhankelijk gedragen. Die twee functies proberen te combineren binnen eenzelfde structuur wringt. En het is gedoemd verkeerde verwachtingen óf vooroordelen te scheppen. Het beeld dat men heeft van het ene orgaan straalt direct af op het andere, ook al is daar niet de minste reden toe.

- Deze dysfunctie wordt versterkt doordat men het onderscheid tussen beide organen niet weet te maken. En dat geldt voor zowel de gedetineerden (en hun advocaten) als het bewakingspersoneel. Dat de gedetineerden hun klachten bestemd voor de klachtencommissie en hun grieven bestemd voor de commissie van toezicht in de Brugse gevangenis in dezelfde brievenbus moeten posten, helpt daar uiteraard niet bij.

- En het wordt voor de gedetineerden nog complexer doordat de wetgever een totaal verschillende behandeling voorziet voor klachten over beslissingen van de gevangenisdirectie ten aanzien van een individuele gedetineerde (= klachtencommissie) dan voor alle andere soorten klachten, grieven of frustraties van gedetineerden (= commissie van toezicht).

Het gebeurt dus vaak dat de maandcommissarissen klachten capteren die formeel gericht zijn aan de klachtencommissie maar waarvan vrij stellig voorspeld kan worden dat ze daar onontvankelijk verklaard zullen moeten worden omdat ze niet het gevolg van een individuele directiebeslissing zijn. De in 2022 daarover binnen de Brugse commissie gemaakte afspraken bleven overeind en werden in 2023 bevestigd: de maandcommissarissen kunnen, als ze dat nuttig achten, klachten bestemd voor de klachtencommissie zelf ook al in behandeling nemen. Maar er geldt geen automatisme dat de commissie de door de klachtencommissie onontvankelijk verklaarde klachten zelf in behandeling neemt.

1.6 Uitdagingen en werkdomeinen voor de commissie in 2023: uitvoering

Zoals gevraagd door de CTRG, formuleerde de Brugse commissie voor 2023 drie prioriteiten binnen haar eigen werking. We overlopen kort wat daarmee gebeurde.

1.6.1 In gesprek gaan met een brede selectie van medestakeholders

Uit het jaarverslag 2022:

"De Commissie ging in het verleden op vrij geregelde basis in gesprek met andere bij de Brugse gevangenis betrokken personen en instanties, van aalmoezeniers en moreel consulenten tot psychologen en Psychosociale Dienst. Door de covidlockdowns kon dit een hele poos niet meer. De Commissie neemt zich voor de draad weer op te nemen en andere stakeholders uit te nodigen voor gesprek."

Een vertegenwoordiging van de commissie had een overleg met de vakbondsvertegenwoordigers. Het bleek voor de commissie niet haalbaar om andere stakeholders te ontmoeten voor gesprek. De maandvergadering van ca. tweeënhalf uur volstaat amper om de gewone agenda afgewerkt te krijgen. Er blijft veel te weinig tijd over voor overleg met andere betrokkenen. Toch behoudt de commissie dit contact met medestakeholders ook voor 2024 als een prioritaire uitdaging voor haar werking. Want dat het belangrijk is, hoeft geen betoog. Zie paragraaf 7.2.

1.6.2 Administratieve last voor de maandcommissarissen verminderen

Uit het jaarverslag 2022:

"De commissie krijgt jaarlijks enkele honderden grieven van individuele gedetineerden te verwerken. Dat is een opdracht voor de maandcommissarissen. De commissie is er beducht voor dat de administratieve last die dit met zich meebrengt, ten koste gaat van de tijd die zij beschikbaar hebben voor de inhoudelijke (en dus oplossingsgerichte) werking. Zij wil op zoek gaan naar good practices in dit verband en nagaan hoe zij haar administratieve werking kan optimaliseren."

De mate waarin deze prioriteit gerealiseerd kon worden hing nauw samen met de invoering door de CTRG in de loop van 2023 van het Sharepoint-platform voor de opslag van alle documenten en beveiligde communicatie, waarover meer hierboven in paragraaf 1.2.10. Tot een vermindering van de administratieve last heeft die voorlopig niet geleid, wel tot een beduidend performanter systeem voor de opslag van documenten. De administratieve last blijft sowieso een uitdaging voor de maandcommissarissen.

1.6.3 De uitbouw van de WOUW-sectie van nabij opvolgen

Uit het jaarverslag 2022:

"In januari 2023 opent binnen het PCB de nieuwe WOUW-sectie - staat voor Waardig ouder worden in detentie - met z'n tien éénpersoonscellen voor zelfredzame oudere gedetineerden. De Commissie neemt zich voor deze sectie van nabij op te volgen. De ervaringen daar zullen wellicht ook voor andere Belgische gevangnissen (en het ouderenbeleid daar) nuttig blijken."

De commissie reageerde in 2022 bezorgd op de aankondiging dat de nieuwe WOUW-sectie ondergebracht zou worden in de voormalige AIBV, de Afdeling Individuele

Bijzondere Veiligheid, de toen hoogst beveiligde gevangenissectie in heel België dus. De infrastructuur van die afdeling leek verre van ideaal om er een regime met meer gemeenschapsleven te installeren. Om die reden nam de Commissie zich voor de uitbouw van deze nieuwe sectie nauw te volgen. Vanaf de ingebruikneming ervan hebben de maandcommissarissen elke week de nieuwe WOUW-sectie bezocht en daarbij contact gezocht met zowel gedetineerden als bewakingspersoneel. Ook toen vrij snel duidelijk werd dat de commissie zich onnodig zorgen gemaakt had, is zij het leven in de sectie zeer regelmatig blijven opvolgen.

2 Het Penitentiair Complex Brugge (PCB)

2.1 De inrichting

2.1.1 Het PCB (Penitentiair Complex Brugge) bestaat uit 3 afdelingen:

- **Mannen 1** is de afdeling voor definitief veroordeelden met een straf van meer dan vijf jaar;
- **Mannen 2** is de afdeling voor verdachten, beklaagden, niet-definitief veroordeelden en veroordeelden met een straf van minder dan vijf jaar;
- **Vrouwen** is de gevangenis voor vrouwelijke gedetineerden en geïnterneerden; moeders kunnen hier hun kind bij zich houden tot de leeftijd van drie jaar.

Het penitentiair complex omvat ook

- een medisch centrum met zowel kabinetten voor onderzoek en behandeling en een operatiezaal als een beddenhuis; de operatiezaal is niet langer in gebruik; voor operaties wordt uitgeweken naar het AZ Sint-Jan even verderop - zie ook paragraaf 4.9;
- een drugsvrije afdeling (DVA); die bevindt zich fysisch binnen de afdeling Mannen 1;
- een afdeling Beperkte Detentie.

2.1.2 Het PCB is de grootste gevangenis van Vlaanderen, het werd in gebruik genomen in 1991 en wijkt inzake structuur sterk af van de klassieke Ducpétiaux-sterstructuur van vele gevangenissen met een centraal gedeelte waarop verschillende vleugels bijeenkomen. De Brugse gevangenis is gebouwd in de vorm van een kruis met daarop kamvormige armen, die het mogelijk moest maken te werken met kleine leefgroepen van gedetineerden. Deze decentrale structuur noodzaakt wel beduidend meer penitentiair personeel.

2.1.3 Na bijna een jaar vertraging als gevolg van vakbondsprotest tegen de onvolledige personeelsbezetting, werd de WOUW-sectie (Waardig Ouder Worden) in januari 2023 in gebruik genomen. Het gaat om een sectie met tien éénpersoonscellen voor zelfredzame oudere gedetineerden, gehuisvest in de in 2019 gesloten zwaar beveiligde Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid. Het is een sectie met opendeurregime waar de gedetineerden ook zelf koken en makkelijk toegang hebben tot de wandeling.

2.2 Infrastructurele problemen

2.2.1 Het voornaamste infrastructuurele probleem met grote gevolgen voor de gevangenispopulatie raakte opgelost: na werken die meer dan een jaar duurden kon de volledig vernieuwde **keuken** in de loop van maart weer in gebruik genomen worden. Daarmee kon een punt gezet worden achter gedurende al die tijd alleen maar diepvriesmaaltijden in schaalpjes van 500 gram. Het duurde nog een paar maanden langer vooraleer de keuken ook soep kon leveren voor de gedetineerden.

2.2.2 De Regie der Gebouwen zette de werkzaamheden voor de vernieuwing van de **douches** waar geen warm water uit kwam, stelselmatig verder.

2.2.3 Na de zware muggenplaag in de zomer van 2022 die vooral de Vrouwenafdeling teisterde bleef het **muggenprobleem** in 2023 min of meer onder controle. Er kwam wel een nieuwe opstoot nadat de beschermingslaag boven de uitgebreide waterplassen in de kelders door een lek weggevloeid of -gezogen was.

2.2.4 De commissie moet andermaal wijzen op het acute hitteprobleem en de geurhinder in de **medische boeg**, waar de ramen niet open kunnen. Daar werd niets aan gedaan. Evenmin als aan de zeer slechte staat van de vloer in het beddenhuis. Het is ondenkbaar dat dergelijke inbreuk op de elementaire hygiëneregels getolereerd zou worden in een 'gewoon' ziekenhuis.

2.3 Gevangenis capaciteit

Over de capaciteit van de Brugse gevangenis schrijft Justitie op zijn website zelf: "In het penitentiair complex is plaats voor 512 mannelijke en 114 vrouwelijke gedetineerden. De moeders die hier verblijven kunnen hun kind tot de leeftijd van drie jaar bij zich houden. Daarnaast kunnen in het complex ook tien gedetineerden in beperkte detentie verblijven. Door de overbevolking werden 150 eenpersoonscellen uitgerust voor twee personen en worden een aantal kamers voor vier personen bezet door maximaal zes personen."

Over de 114 plaatsen in de afdeling Vrouwen is er geen discussie, dat cijfer gaat allang mee en wordt niet in vraag gesteld. Bij de Mannen heeft Justitie het over een capaciteit van 512 gedetineerden. Dat zal de optelsom zijn van 478 'gewone' bedden plus 10 bedden bij Beperkte Detentie plus 24 ziekenhuisbedden in de Medische boeg. Maar bij de weekcijfers inzake de (over)bevolking die het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen doorgeeft aan de CTRG, bleek de capaciteit in de gewone cellen per 15 september plots met tien verhoogd te zijn tot 488 zonder enige duiding voor het verschil, en de commissie heeft geen idee waar het verschil mee te maken kan hebben. Gaat het misschien om de tien nieuwe bedden in de WOUW-sectie? Maar die werden al in januari in gebruik genomen?

Het Directoraat-Generaal gaf in een overleg met de CTRG op 10/11/2023 aan dat "de capaciteit van de gevangnissen een vrij complex onderwerp is" en dat er een project loopt voor de volledige bijwerking/verandering van de capaciteitstabellen. De commissie vraagt met aandrang snelle duidelijkheid over de capaciteitscijfers, en zeker ook over de regels die daarbij gehanteerd worden. Leidt bijvoorbeeld de vervanging van eenpersoonsbedden in de eenpersoonscellen door stapelbedden tot een verhoging (= verdubbeling) van de capaciteit van de monocellen, of verandert de (theoretische) capaciteit niet? En blijft het door de CTRG aangehaalde onderscheid tussen 'theoretische capaciteit' en de 'operationele capaciteit' bestaan? Zolang over dit alles geen glasheldere

duidelijkheid bestaat, zal de discussie over de overbevolking in onze gevangenissen blijven steken in onduidelijkheid, en dus aanleiding blijven geven tot manipulatie, of minstens vermoedens hierover.

2.4 De gevangenisbevolking

De commissie baseert zich op de tabel met de weekcijfers die het Hoofdbestuur van de Penitentiaire Inrichtingen bezorgde aan de CTRG.

2.4.1 Vrouwen

Bij de Vrouwenafdeling bedroeg de gemiddelde bezetting 113,7 personen, zeer dicht dus bij de theoretische capaciteit van die afdeling (114). De aantallen varieerden tussen 105 en 123. Zelfs in de drukste (twee) weken lag de feitelijke bezetting dus slechts 7,9 % boven de theoretische capaciteit.

2.4.2 Mannen

Bij de totaliteit van de cellen voor Mannen bedroeg over het hele jaar 2023 de gemiddelde bezetting 721 (ter vergelijking: 682 in 2022 en 605,6 in 2021). Dat is niet minder dan 40,8 % boven de theoretische capaciteit, met weekcijfers die variëren tussen op zijn minst 677 en ten hoogste 768 gedetineerden. Verrekend per trimester geeft dit volgende aantallen:

trimester in 2023	gemiddeld aantal gedetineerde mannen
1ste	713,8
2de	689
3de	733,2
4de	748,1

Vanaf het derde trimester en nog meer in het vierde trimester valt bij de Mannen dus een stevige, zeg maar alarmerende, stijging van de feitelijke bezetting waar te nemen. In de drukste twee weken lag de feitelijke bezetting niet minder dan 50 % boven die theoretische capaciteit. Van overbevolking gesproken.

In paragraaf 3.1 wordt dieper ingegaan op de overbevolking en de gevolgen ervan.

2.5 Het personeel

2.5.1 De commissie beschikt niet over representatieve cijfers betreffende de personeelsbezetting en de evolutie daarvan in 2023. Zij moet het doen met de mededelingen die de directie haar deed tijdens de maandvergaderingen. Daaruit bleek

het op 525 VTE's vastgestelde personeelskader voor het bewakingspersoneel slechts gedurende een deel van het jaar volledig ingevuld. Gedurende enkele maanden in het voorjaar lukte het wel, doch in augustus zakte de bezetting tot 506, en de gevangenis sloot het jaar af met een bezetting van 510 VTE's bewakingspersoneel. Toch was dit al een verbetering ten opzichte van het voorgaande jaar, toen het personeelskader op geen enkel moment volledig ingevuld was.

De directie signaleerde de commissie ook aanhoudende tekorten bij het ondersteunend personeel en de directie zelf.

Ook in 2023 vielen een aantal stakingsacties bij het bewakingspersoneel te noteren. Op de stakingen en de gevolgen ervan voor de gedetineerden wordt dieper ingegaan in paragraaf 3.2.

3 Het toezicht

In dit hoofdstuk bundelt de commissie haar voornaamste bevindingen die betrekking hebben op de bejegening van de gedetineerden. Daarbij komen eerst de overbevolking en de gevolgen van de stakingen voor de gedetineerden aan bod. De commissie schat immers in dat voor de gedetineerden de gevolgen van beide het meest ingrijpend zijn. De volgorde waarin de overige vaststellingen geclusterd zijn, is vrij willekeurig. Ze geeft niet echt een indicatie over het belang of de impact die de commissie eraan toekent.

Aangezien het PCBrugge de enige gevangenis in Vlaanderen met een eigen medische boeg is en de medische zorg dus een heel belangrijk aandachtspunt van de Brugse commissie hoort te zijn, maakt die medische zorg het voorwerp van het aparte hoofdstuk 4 uit.

3.1 Overbevolking

Meer dan ooit was de overbevolking het voornaamste probleem waarmee het Penitentiair Complex in Brugge te kampen kreeg in 2023, ook al omdat die overbevolking op zich leidde tot bijkomende ernstige problemen op andere vlakken.

In paragraaf 2.4.2 bleek al uit de bezettingscijfers dat er sprake was van ernstige overbevolking in de mannenafdelingen, met een gemiddelde bezetting van 721 gedetineerden, dat is 40,8 % boven de theoretische capaciteit, met weekcijfers die varieerden tussen op zijn minst 677 en ten hoogste 768 gedetineerden. De overbevolking steeg in het derde en nog meer in het vierde trimester tot alarmerende cijfers, waarbij in de drukste weken de feitelijke bezetting tot 50 % boven de theoretische capaciteit lag.

3.1.1 Overbevolking vooral probleem bij afdeling Mannen 2

Dat is helaas nog niet het hele verhaal. Want de zware overbevolking geldt niet voor het geheel van de Mannenafdelingen. Bij de langgestrafte mannen (= Mannen 1) is er amper of niet sprake van overbevolking, het probleem stelt zich bij de kortgestrafte of nog niet veroordeelde mannen (= de wat kleinere afdeling Mannen 2). Helaas verschaft Justitie geen over de twee mannenafdelingen opgesplitste bezettingscijfers. De totaalcijfers over de twee mannenafdelingen maskeren de **extreme ernst van het overbevolkingsprobleem bij de afdeling Mannen 2.**

Uit deze vaststelling mag niet afgeleid worden dat Mannen 1 de overbevolking niet voelt. Integendeel, voortdurend moeten er gedetineerden van Mannen 2 doorgeschoven worden naar Mannen 1. Het hoeft geen betoog dat het mixen binnen één afdeling van langgestrafte mannen met bijv. nog niet veroordeelde mannen geen goede zaak is voor de rust en de cultuur daar.

3.1.2 Grondslapers

In een eerste fase loste Justitie de overbevolking op door in monocellen (= cellen bestemd voor 1 bewoner) de eenpersoonsbedden te vervangen door stapelbedden. Toen deze ingreep niet volstond, deed het verschijnsel van de 'grondslapers' zijn intrede, zodat een voor één persoon geconcipeerde en bemeten cel bij Mannen 2 nu 3 gedetineerden huisvest.

Justitie verschaft geen cijfers over het aantal grondslapers. De commissie moet zich dus behelpen met de (niet noodzakelijk representatieve) cijfers die de Directie opgaf voor de dagen waarop de maandvergaderingen van de commissie plaatsvonden:

op de 4de dinsdag van	de	aantal grondslapers
januari		22
februari		34
maart		20
april		?
mei		16
juni		28
juli		36
augustus		39
september		48
oktober		?
november		57
december		68

Niet toevallig valt ook hier een sterke stijging van de cijfers vast te stellen vanaf het derde trimester.

Deze cijfers per maand kunnen nog grotere extremen maskeren. In de (slechtste) maand december waren er bijvoorbeeld gemiddeld 68 grondslapers, maar gedetailleerde cijfers voor week 50 laten dagcijfers zien tot 73 grondslapers.

De commissie verneemt dat de grondslapers niet gelijkmatig verdeeld waren over de Vlaamse gevangenissen. Op 27 december bijvoorbeeld waren er 224 grondslapers in de Vlaamse gevangenissen, verdeeld over 7 inrichtingen:

- 70 in Gent
- 61 in Brugge
- 52 in Antwerpen
- 14 in Hasselt
- 12 in Dendermonde
- 10 in Turnhout

5 in Mechelen.

Qua aantal grondslapers stond Brugge dus op de tweede plaats, het PCBrugge nam meer dan een kwart (27,2 %) van de grondslapers in Vlaanderen voor zijn rekening. Het blijkt trouwens, al heeft de commissie daar geen cijfers over, dat het probleem van de grondslapers zich bijna uitsluitend in Vlaanderen stelt, in Wallonië kent men het blijkbaar niet.

De commissie waardeert de inspanningen van de directie om niet in te gaan op de druk om fitness- en polyvalente ruimtes te schrappen en er meerpersoonscellen van te maken. De vermindering van het aantal ruimtes voor 'activiteiten' zou alleen maar kwalijke gevolgen hebben voor de leefkwaliteit en de sfeer binnen de gevangenis muren.

We herhalen de klacht van gedetineerden dat de toename van het aantal bewoners per cel niet gepaard gaat met een gelijkmatige toename van bijvoorbeeld stoelen of bestekken in de cel.

3.1.3 Agressie en geweld

Reeds in zijn jaarverslag 2022 wees de commissie op het directe (en oorzakelijke) verband tussen de overbevolking en de toename van agressie en geweld binnen de gevangenis muren. De cijfers die de directie haar bezorgde over het aantal dagen dat een gedetineerde verbleef in een isoleercel, illustreren die link overduidelijk. Hoewel het aantal gedetineerden in de afdeling Mannen 2 kleiner is dan die in de afdeling Mannen 1 (langgestraften), noteerde Mannen 2, waar de overbevolking zich voordoet, zo maar even 1.017 dagverblijven in een isoleercel, terwijl het cijfer voor Mannen 1 slechts 459 bedroeg - zie ook paragraaf 3.11. Zoals al eerder vastgesteld: waar mensen te dicht op elkaars lip moeten zitten, wordt geweld onvermijdelijk.

3.1.4 Syndicale actie

Het bewakingspersoneel heeft gestaakt tegen de overbevolking in de gevangenis in het algemeen en de Brugse gevangenis in het bijzonder. De commissie heeft alle begrip voor dit terechte protest tegen onaanvaardbare toestanden. Maar zij moet wel vaststellen dat het wegvallen van activiteiten op de stakingsdagen de zware hinder van de overbevolking dan alleen maar zwaarder maakt.

Naast de aangekondigde stakingsacties zijn er ook de spontane acties waarbij het personeel het werk neerlegt als reactie op een kritiek incident. Die incidenten hebben vaak rechtstreeks of onrechtstreeks te maken met de overbevolking. Ook hier leidt overbevolking tot agressie en een militante reactie van het personeel, en die reactie van

het personeel voedt op zijn beurt de sfeer van agressie in de gevangenis. Een straatje waar je moeilijk uit geraakt...

3.1.5 *Andere gevolgen*

De overbevolking heeft ook andere negatieve gevolgen voor het leven in de gevangenis. De commissie noteerde er enkele.

- De bezoekerszalen zitten eivol, en dat betekent risico. Daardoor moest het aantal bezoekers per gedetineerde ook in 2023 beperkt worden tot twee (plus kinderen) en diende ook nagedacht over een beperking van het aantal tafels. De overbevolking tast het bezoekrecht aan.
- Niet-rokers worden geregeld verplicht om in één cel samen te leven met rokers. De overbevolking maakt het de Directie bijzonder moeilijk om een strikte scheiding tussen rokende en niet-rokende gedetineerden te garanderen. En roken in een eenpersoonscel waar drie mannen in verblijven is echt geen goed idee.
- Het veel groter dan voorziene aantal gedetineerden leidt tot een overbelasting van de Psychosociale Dienst (PSD), die verantwoordelijk is voor de opmaak van de individuele verslagen over de gedetineerden. De afwerking van die verslagen loopt vertraging op, waardoor de Strafitvoeringsrechtbank zich pas later kan uitspreken over de verdere strafuitvoering van individuele gedetineerden. De gedetineerden missen hierdoor kansen. Ook bij de boekhouding stelde de commissie vertraging vast als gevolg van het veel groter aantal gedetineerden.
- De commissie moest vaststellen dat gedetineerden die het samenleven in veel te kleine cellen willen ontvluchten, soms kiezen voor een vrijwillig tijdelijk verblijf in een straf- of isoleercel. Wie het totaal gebrek aan minimaal leefcomfort in die cellen kent, weet dat zo'n keuze nochtans niet voor de hand ligt en dus ongetwijfeld wijst op een ernstig probleem.
- Ten slotte maakt de commissie zich zorgen over de overbevolking als ideale voedingsbodem voor besmettelijke ziekten. Scabiës bijvoorbeeld is aanwezig in het PCBrugge. De overbevolking schept de slechtst mogelijke omstandigheden om er strijd tegen te voeren.

3.2 **Stakingen en kritieke incidenten, en de gevolgen ervan**

3.2.1 *De feiten*

- In 2023 waren er in het PCBrugge 8 aangekondigde **stakingsdagen**:

maand	aantal stakingsdagen
januari	1
maart	2
mei	1
september	2
oktober	1
december	1
totaal	8

Er werd één keer 48 uur gestaakt (in september) en zeven keer gedurende 24 uur, telkens van 22 uur tot de volgende dag 22 uur. De beperkte duur van al deze stakingsacties heeft een reden. Aangezien de wetgeving inzake minimale dienstverlening de directies pas vanaf het 49ste stakingsuur de mogelijkheid biedt om cipers op te vorderen, kon bij geen enkele van deze syndicale acties overgegaan worden tot het opvorderen van personeel.

Het aantal stakingsdagen daalde wel van 18 in 2022 naar 8 in 2023, en er waren geen onaangekondigde stakingen.

- Daarnaast waren er ook vijf **kritieke incidenten**, waarvan vier ertoe leidden dat het regime voor de gedetineerden geheel of gedeeltelijk werd verminderd tot op het niveau van nachtrecht. In dit verband valt wel een belangrijke evolutie te signaleren. Waar in de eerste maanden van 2023 een kritiek incident veelal nog resulteerde in nachtrecht voor het hele PCB Brugge, leidde overleg van de directie met de vakbonden ertoe dat vanaf halverwege het jaar nachtrecht enkel nog gold voor de afdeling waar het incident zich voorgedaan had. De commissie verwelkomt deze evolutie. Zij had er eerder al voor gepleit om niet de hele gevangenisbevolking het slachtoffer te laten worden van het wangedrag van één gedetineerde.

- De stakingen worden in het PCB goed opgevolgd, de commissie heeft geen cijfers maar vermoedt en stelt tijdens bezoeken op stakingsdagen vast dat telkens een grote meerderheid van het bewakingspersoneel zich erbij aansluit - of (ziekte)verlof neemt. Volgens informatie bezorgd door de directie werd op 5 stakingsdagen de minimumbezetting niet gehaald, op 2 stakingsdagen werd de minimumbezetting op bepaalde momenten of afdelingen wel en op andere momenten of afdelingen niet gehaald, en op 1 stakingsdag werd de minimumbezetting gehaald.

Opvallend: de redenen om het werk neer te leggen hadden in belangrijke mate ook te maken met de overbevolking in de gevangenis.

3.2.2 De gevolgen

De commissie moet telkens opnieuw vaststellen dat de impact van een staking groot is voor de gedetineerden en hun familie.

- Bij een ééndagsstaking, en zeker wanneer de minimumbezetting niet gehaald wordt, **gaan tal van activiteiten niet door:**

- › de bibliotheek;
- › het educatief centrum;
- › sport en culturele activiteiten;
- › vergaderingen van de overlegorganen;
- › de voorziene video-calls;
- › de gemeenschappelijke momenten in de zaal;
- › de kantinebedeling: er is die dag geen kantine, waardoor de nu al vrij moeizame werking nog meer belemmerd of vertraagd wordt;
- › douchen: moet in principe slechts tweemaal per week aangeboden worden, maar kan in normale omstandigheden dagelijks georganiseerd worden;
- › de wandeling vindt slechts plaats als de minimumbezetting gehaald wordt; de commissie stelde overigens een situatie vast waarbij door een combinatie van stakingsdagen en kritiek incident gedetineerden gedurende drie opeenvolgende dagen niet konden wandelen;
- › bezoek;
- › het kinderbezoek dat normaal op woensdag plaatsheeft, kan die dag niet doorgaan en kan evenmin verplaatst worden naar een andere dag in de week omdat er dan school is. (Op zaterdag mogen kinderen met het gewoon bezoek meekomen.)
- › ...

- Daarnaast lopen heel wat activiteiten **minstens hinder op of kunnen ze niet verzekerd worden:**

- › het overbrengen naar de correctionele zittingen in de rechtbanken;
- › advocaten kunnen gezien worden via interfonie als men het als te gevaarlijk inschat om de gedetineerde uit te halen;
- › ...

- Uit de jaarverslaggeving van de commissie-arts (zie paragraaf 4.7) blijkt duidelijk dat de **medische zorg** tijdens stakingen verregaand in gebreke blijft: de medische permanentie door artsen is niet gegarandeerd, de medische permanentie door de verpleegkundigen op de secties kan niet ingevuld worden, en de commissie-arts maakt zich grote zorgen in geval van een echt spoedgeval op een stakingsdag.

- Stakingen leggen ook de werking van de **werkplaatsen** lam. Geregelde stakingen hypothekeren de bereidheid van externe opdrachtgevers om werk uit te besteden aan de werkplaatsen, want de deadlines lopen er gevaar door. Geregelde stakingen resulteren dus in minder werk en voor de gedetineerden derhalve het wegvallen van

zowel een inkomen als zinvolle activiteit die belangrijk kan zijn voor hun re-integratietraject.

- De stakingen hebben, zoals reeds aangegeven, gevolgen voor de **activiteiten binnen de gevangenis**. Uit navraag bij de diensten van de Vlaamse overheid valt te noteren dat op een willekeurig gekozen stakingsdag (nl. 8 februari, een staking uit onvrede over de gevallen van agressie t.o.v. het gevangenispersoneel) 20 groepsactiviteiten waarbij 215 deelnemers verwacht werden, niet konden doorgaan. Die dag vielen ook naar schatting 114 individuele gesprekken bij 11 diensten weg.

- De commissie kan niet anders dan vaststellen dat gedurende stakingsdagen de basisrechten van de gedetineerden niet gerespecteerd werden. En het zijn niet alleen de gedetineerden die erdoor getroffen worden, evengoed hun kinderen en familieleden.

De conclusie is duidelijk: de **wet op de minimale dienstverlening**, die erop gericht was grondrechten van de gedetineerden te vrijwaren, schiet door de praktijk van de één- of tweedagsstakingen waar de vakbonden hun toevlucht toe genomen hebben, zijn doel helemaal voorbij. Het Belgische gevangenisbeleid moet zich hier dringend over bezinnen.

Voor de Brugse commissie zijn en blijven de veelvuldige stakingen in de Brugse gevangenis een majeur probleem op het vlak van de bejegening van de gedetineerden.

3.3 Kantine

De kantine biedt de gedetineerden de mogelijkheid om met een vaste frequentie etenswaren, hygiëneproducten en ook andere goederen aan te kopen. Eigenlijk gaat het om verschillende kantines: de weekkantine, de verskantine, de patisseriekantine, elektro,...

3.3.1 De **hoge prijzen** die de kantine hanteert, blijven een pijnpunt. Twee bedenkingen in dit verband.

- De commissie blijft zich verwonderen over de toeslag die ten voordele van het Steunfonds geheven wordt op alle kantineproducten. Het Steunfonds is een bijkomend kapitaal waarover elke gevangenis beschikt ten behoeve van de gevangenispopulatie. Het dient om behoeftige gedetineerden te ondersteunen, maar ook voor andere uitgaven die de gedetineerden ten goede komen, zoals bijvoorbeeld om sportmateriaal voor de gedetineerden aan te kopen, of voor de inrichting van de WOUW-sectie (Waardig Ouder Worden). Het wordt deels (maar niet uitsluitend) gefinancierd met een toeslag op de verkoop van kantineproducten. Voor alle duidelijkheid: het gaat om een systeem dat geldt binnen alle Belgische penitentiaire inrichtingen - zie in dit verband het door de CTRG uitgegeven *Onderzoek Steunfonds 2022 - Werkverslag*, ook downloadbaar op https://ctrq.belgium.be/wp-content/uploads/2019/08/Caisse-dentraide_NL-1.pdf). Bij

alle producten die gedetineerden via de kantine aankopen, betalen zij ten behoeve van het Steunfonds een toeslag van 8 à 10 % (bij groenten en fruit maximaal 8 %). De commissie moet vaststellen dat de gedetineerden op deze manier willens nillens zelf moeten betalen voor medegedetineerden en voor elementaire levenskwaliteit. De staat schuift haar plicht tot correcte bejegening van de gedetineerden voor een deeltje dus af op die gedetineerden zelf.

- Samen met de gedetineerden die er vaak grieven over formuleren, moet de commissie vaststellen dat er op de kantinelijsten opvallend **weinig producten van huismerken** verkrijgbaar zijn. En dus kunnen gedetineerden niet anders dan hun toevlucht nemen tot de vaak veel duurdere merkproducten. Waarom staan er in andere Vlaamse gevangenissen veel meer huismerken op de kantinelijst dan in Brugge? Dit moet te maken hebben met de wijze waarop in Brugge de aanbesteding van de kantineproducten gebeurt. De commissie dringt er met grote nadruk op aan om die uitbesteding op zo'n wijze aan te pakken dat leveranciers die een ruim assortiment huismerken aanbieden alle kansen krijgen, meer zelfs: dat zij om die reden de voorkeur krijgen. Zie ook paragraaf 6.8.

3.3.2 Er kwamen in de zomer bij de commissie veel en ernstige grieven over **foute leveringen** en de levering van foute hoeveelheden, geen terugbetalingen en bestellingen die niet doorkwamen binnen. Bij navraag bleken ze te maken te hebben met het overschakelen op nieuwe kantinelijsten net in een periode waarin de dienst Boekhouding sowieso beduidend minder bemand was. De commissie vraagt om dergelijke ingrepen die noodzakelijkerwijs grote gevolgen zullen hebben, niet meer door te voeren in de zomermaanden wanneer er voorspelbaar minder personeel aanwezig is, maar daarmee te wachten tot het moment waarop de dienst voldoende bemand is.

3.4 Catering

- Het jaar kende een goeie start met de opening van de geheel vernieuwde keuken eind februari 2023, nadat de keuken het volledige voorgaande jaar 2022 voor totaalrenovatie gesloten was. Na enkele kleine opstartmoeilijkheden bereidde men in de keuken vanaf maart 2023 voor de gedetineerden 25.683 maaltijden, wat neerkomt op een gemiddelde van 831 per dag. Daarnaast is er ook een aparte keuken voor het personeel. Daarvoor is trouwens ook voorzien in twee verschillende en aparte keukeninfrastructuren, die beide volledig vernieuwd werden en los van elkaar functioneren.

- Al spoedig bleek evenwel dat de infrastructuur voor de vers bereide soep waar de gedetineerden, na meer dan veertien 14 maanden met enkel diepvriesmaaltijden zonder soep, zo naar uitkeken, niet toereikend is om alle bewoners dagelijks soep aan te bieden. Een gevolg van de overbevolking, zo kreeg de commissie te horen. En dus werd ervoor geopteerd om de ene dag voor één deel van het PCB soep te koken en de andere dag

voor het andere deel. De commissie vindt dit een gemiste kans en vraagt zich af of men met wat meer creativiteit toch niet in staat gebleken was om het probleem op te lossen.

- De commissie kreeg nogal wat grieven over middageten dat niet warm genoeg opgediend wordt. De afstand tussen keuken en secties is groot in de Brugse gevangenis, en daarom was ter vervanging van het vroegere systeem met warmwaterbaden geïnvesteerd in nieuwe warmhoudwagens. Maar dat nieuwe systeem blijkt geen voldoening te geven, signaleren gedetineerden, het eten wordt vaak kouder opgediend dan vroeger. Het eten vertrekt nochtans goed warm uit de keuken. Maar het komt aan op sectie op een moment dat het bewakingspersoneel zelf zijn middagpauze neemt, waardoor de bediening dan vaak pas later gebeurt en het eten ondertussen afkoelt. Bovendien moeten de grote open recipiënten voor de verdeling van het eten per cel uit de warmhoudwagens gehaald worden. Tegen die tijd is het eten vaak maar lauw meer, zeker voor de laatst bediende gedetineerden. Opmerkingen van de commissie in dit verband werden onder meer beantwoord met een verwijzing naar de microgolfovens die in elke cel ter beschikking zijn. De commissie betreurt dat niet meer aandacht gegeven werd aan de warmhoudketen, want door afkoeling en eventueel heropwarming boet het eten aan kwaliteit in.

- De commissie moest vaststellen dat het voorbije jaar zeer vaak gewerkt werd met gehakt of een variant ervan of met gevogelte. Ze kreeg grieven over het gebrek aan afwisseling.

- Ook kreeg ze vragen over het niet vooraf bekendmaken van de menu's. Voor gedetineerden kan het belangrijk zijn hier tijdig kennis van te hebben, omdat zij dan via kantine aanvullende producten kunnen bestellen. De verantwoordelijken stemden op suggestie van de commissie toe om elke dag het dagmenu via het interne tv-kanaal aan te kondigen. Nog beter zou zijn om het hele weekmenu te publiceren, zodat gedetineerden zich kunnen voorzien in aankopen.

- Bij de WOUW-sectie (Waardig Ouder Worden) is de commissie enthousiast over het feit dat men er in een eigen keuken zelfstandig kookt voor de hele groep. De gedetineerden kunnen er bovendien zelf een moestuin uitbouwen, zodat zelf geteelde kruiden en groenten in eigen keuken verwerkt kunnen worden. De huiselijke sfeer in de keuken en aan de keukentafel, waar alle gedetineerden 's middags verwacht worden, het nemen van eigen initiatief en opnemen van verantwoordelijkheid voor anderen zijn activiteiten die sterk bijdragen tot het ultieme doel van de vrijheidsberoving, namelijk het voorbereiden op re-integratie in de maatschappij. Het is het levendige bewijs dat ook in het PCBrugge op een andere manier naar detentie gekeken kan worden. Ten stelligste mag worden gehoopt dat dit voorbeeld inspirerend werkt voor andere afdelingen waar een soepeler regime mogelijk is.

3.5 Oudere gedetineerden en gedetineerden met chronische ziekte

3.5.1 Oudere gedetineerden met fysische of mentale problematiek

De commissie moet de bezorgdheid die zij in haar vorige jaarverslag formuleerde onveranderd herhalen: met uitzondering van zelfredzame en mobiele gedetineerden blijft de bejegening van bejaarde gedetineerden zwaar ondermaats.

- Er is in de Vlaamse gevangenissen geen geschikte opvang, laat staan behandeling voorzien voor **bejaarden met dementie**. Hen een plaats geven, zoals geregeld gebeurt, in de Medische boeg van het PCBrugge is geen oplossing, die medische boeg is daar totaal niet geschikt voor, noch inzake infrastructuur, noch inzake personeel.
- De medische boeg is ook geen geschikte omgeving voor de opvang van bejaarde gevangenen, ook niet wanneer ze **niet dementerend** zijn. De commissie herhaalt wat ze hierover schreef in haar vorige jaarverslag: "Onderzoekers lijken de aanwezigheid van een medische boeg voldoende argument te vinden om bejaarde gearresteerden naar de gevangenis van Brugge te sturen. Dit is geen goede zaak. Alleen al het gebrek aan beweging en bewegingsmogelijkheden in de Medische boeg bijvoorbeeld zorgt voor een achteruitgang van hun toestand. En er is daar geen gespecialiseerd personeel (een ergotherapeut bijvoorbeeld) voor hun opvang". Het probleem stelt zich niet alleen in Brugge, het is generiek voor het Belgische gevangeniswezen. De gevangenis van Merksplas heeft wel een afdeling voor ouderen, maar daar worden die ouderen in zalen gehuisvest, en dat is geen geschikte opvang voor hoogbejaarde bewoners.
- De commissie maakt zich overigens ook zorgen over de behandeling van (ook niet-bejaarde) **gedetineerden met een chronische ziekte**. Voor deze groep is er geen aangepaste opvang, ook niet in Brugge, de enige Vlaamse gevangenis nochtans met een ziekenboeg. Zolang chronisch zieke gedetineerden en gedetineerden met dementie 'zelfzorgend' zijn, blijven ze op hun sectie. Lukt dat niet meer, dan verhuizen ze naar de Medische boeg, en dat kan voor langere duur zijn. Maar het regime is daar streng (rookverbod bijvoorbeeld, en zeer beperkte bewegingsmogelijkheden), waardoor die gedetineerden er weg willen. In een aantal gevallen wordt dan geprobeerd om hen naar een 'gewone' sectie te heroriënteren, maar dat blijkt lang niet altijd een succes. Ook voor deze categorie gedetineerden is er op korte termijn geen oplossing in zicht.

3.5.2 Zelfredzame en mobiele oudere gedetineerden

Voor de categorie van de mobiele en zelfredzame oudere gedetineerden daarentegen viel er in 2023 wél een opvallende verbetering te noteren. Want in januari ging, na de nodige vertraging, eindelijk de WOUW-sectie (voor 'Waardig Ouder Worden') open, een sectie voor 10 oudere maar zelfredzame gedetineerden.

Zoals reeds hierboven in paragraaf 1.6.3 aangegeven, maakte de commissie zich oorspronkelijk wat zorgen over deze nieuwe sectie. Want zij zou ondergebracht worden in wat tot 2019 de Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid was, met een infrastructuur die helemaal niet geschikt leek voor senioren in een gemeenschapsregime.

Ondertussen heeft de commissie haar mening moeten (en met enthousiasme mogen) herzien. Met beperkte middelen maar veel creativiteit en positief denken is de WOUW-sectie uitgebouwd tot een eiland binnen het PCB waar het aangenamer leven is dan in de overige secties van het PCB, met een open regime en onder meer een gemeenschappelijke zitkamer met tv, een eigen keuken en vrije wandeling. Niet dat er geen problemen zijn, gebrek aan werk bijvoorbeeld voor de gedetineerden die er verblijven. Maar de sfeer is er relaxter dan elders, zo konden de maandcommissarissen die de sectie wekelijks bezochten vaststellen.

Maar een sectie met plaats voor slechts tien gedetineerden en geen mogelijkheid tot uitbreiding is natuurlijk geen oplossing ten gronde voor het probleem van de vergrijzing die zich ook bij de gevangenispopulatie laat voelen. Wat de oudere gedetineerden betreft is er dus nog veel werk aan de winkel.

3.6 Gedetineerden met een psychische problematiek en geïnterneerden

3.6.1 Gedetineerden met een psychische problematiek

Het is schrijnend vast te stellen hoeveel gedetineerden (zware) psychische problematiek vertonen. Velen droegen die al mee voor ze het PCB betraden, bij anderen zijn die wellicht toegenomen tijdens hun detentie, nog anderen hebben problemen ontwikkeld tijdens hun verblijf.

Is de hoge prevalentie van psychische problemen in detentie een reflectie van de reeds bestaande problematiek bij personen die er worden opgesloten, dan wel een gevolg van de opsluiting? Een eenduidig antwoord op deze vraag zou de complexiteit van de relatie tussen psychische gezondheid en detentie geweld aandoen. De frequentste klachten (zie Louis Favril & Anja Dirkzwager, 'De psychische gezondheid van gedetineerden in België en Nederland: een systematisch overzicht' in *Tijdschrift voor Criminologie*, 2019, vol. 61 nr.1) betreffen slaapproblemen, angst, depressieve gevoelens en psychosomatische klachten. Bij het vergelijken met de algemene bevolking komen de empirische studies waarop genoemd onderzoek zich baseert, tot eenzelfde conclusie: psychische klachten komen (drie tot vijf maal) vaker voor binnen de muren van de gevangenis. En een studie uit 2017 van het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg toonde aan dat infectieziekten, psychische aandoeningen en druggebruik zeer frequent voorkomen in onze gevangnissen. In het jaar van de enquête verbleven 26.511 personen voor minstens één nacht in de gevangenis. Bijna 80 % van hen ontving een voorschrift voor een geneesmiddel. Veruit het grootste aantal voorschriften was voor psychofarmaca.

De eigen observaties van de maandcommissarissen van de commissie spreken dit beeld alleszins niet tegen, al beschikt de commissie voor wat het PCBrugge betreft niet over cijfers om deze algemene vaststelling te onderbouwen.

Daartegenover staat het zeer beperkte aanbod van psychologische en psychiatrische hulpverlening in het PCB. Aan het PCBrugge zijn externe psychiaters verbonden die een beperkt aantal consulten kunnen uitvoeren. Hun beschikbaarheid staat evenwel niet in verhouding tot de hierboven aangegeven zeer grote nood aan psychiatrische behandeling en opvolging binnen de gevangensmuren.

Er zijn psychologen en maatschappelijke werkers binnen de Psycho-Sociale Dienst (PSD), maar de focus ligt daar op psychosociale re-integratie en het evalueren van reclasseringsvoorstellen. Therapeutisch werk wordt er niet gedaan en een klassieke vertrouwensrelatie zoals in de normale hulpverlening kan er niet opgebouwd worden.

Binnen PCB is de werking Patend (Psychotherapeutisch Aanbod Tijdens en Na Detentie) van het CGG Prisma actief en biedt die er een therapeutische werking (individuele of groepsessies). Dit kan op vraag van de gedetineerde (via brievenbus intern) of via doorverwijzing. Patend heeft echter te weinig middelen/mankracht om aan de vele vragen en noden te voldoen.

Gedetineerden kunnen zelf een beroep doen op psychologische hulpverlening en daar ook de kosten van op zich nemen. In de praktijk gebeurt dit soms, het gaat dan om gedetineerden die hun vroegere therapeut wensen te behouden. De therapeut moet wel bereid zijn dit te doen én het is uiteraard een voor de gedetineerde zeer dure kwestie.

In crisissituaties kunnen gedetineerden op hun vraag ook bellen naar de hulplijnen Tele-Onthaal en de Zelfmoordlijn. Bij het vooruitzicht van een lang gesprek kan een speciale 'Tele-Onthaal gsm' aan de sectiechef gevraagd worden.

Wanneer de maandcommissarissen van beampten verhalen horen over bizar gedrag van gedetineerden, mogen we hier aannemen dat het vaak om personen gaat met een psychotische kwetsbaarheid? En kunnen we deze extreme gedragingen (een gedetineerde valt zittend met zijn hoofd op de hoek van het tafelblad zonder enige reflex te vertonen; een medegedetineerde in de hals verwonden met een vork en zich daar niets meer van herinneren; zelfverwonding door hoofd herhaaldelijk tegen de muur te bonken; ongecontroleerde agressieve uitval omdat gedetineerde waant dat de directrice vertelt aan de beampten dat hij homo zou zijn;...) als een *passage à l'acte* interpreteren? Het aantal gelijkaardige incidenten waardoor gedetineerden in de isoleercel belanden zijn legio. Maandcommissarissen stelden vast dat op één dag vier isoleercellen van één afdeling bevolkt werden met gedetineerden die alle vier ernstig psychisch gestoord gedrag vertoonden. De commissie moet vaststellen dat het bewakingspersoneel geen

opleiding krijgt om hier adequaat mee om te gaan en dat er geen gespecialiseerd personeel voor is. Zij moet ook de stijgende frustratie hierover en gevoel van onvermogen in dit verband bij het personeel signaleren.

Reeds in haar jaarverslag 2022 wees de commissie op de problematische stijging van het aantal mannen met een psychische problematiek. Zij worden vaak naar het PCBrugge gestuurd omdat dit de enige gevangenis in Vlaanderen met een medische boeg is. Ook onderzoeksrechters verwijzen hen vaak naar de Brugse gevangenis, ervan uitgaand dat daar, als enige gevangenis in Vlaanderen, een medische dienst operationeel is. Maar in die medische boeg horen deze gedetineerden niet thuis. Deze mensen dan maar over andere afdelingen verdelen is al evenmin een oplossing. Alleen gespecialiseerde hulp in een gespecialiseerde setting met gespecialiseerd personeel kan voor deze mensen soelaas brengen. De directie onderkent dit probleem ten volle, maar staat machteloos.

Ook de isoleercellen zijn totaal niet geschikt voor de huisvesting van gedetineerden met een psychische problematiek. Toch zijn het deze gedetineerden die het vaakst in de isoleercellen lijken te belanden, als sanctie, of ter voorkoming van erger, of - onwaarschijnlijk en toch waar - op eigen vraag.

3.6.2 Geïnterneerden

Sinds 2014 zijn 2 Forensische Psychiatrische Centra (FPC's) operationeel, andere nieuwe centra zitten in de pipeline (verwacht tegen 2026). Het aantal geïnterneerden in gevangenschappen stijgt de laatste jaren echter weer fors, zonder dat men over de nodige gegevens beschikt om dit fenomeen goed te kunnen duiden. Naast de FPC's kunnen geïnterneerden ook terecht voor residentieel kort- of langdurig verblijf in beveiligde afdelingen van een aantal gewone zorginstellingen.

Wat het PCB betreft bevinden zich in de afdelingen Mannen 1 en Mannen 2 geen geïnterneerden.

In de Vrouwenafdeling schommelt het aantal geïnterneerden steeds rond 21. De geïnterneerden worden er gescheiden van de gedetineerden, en er is een Zorgteam actief. Een aantal personeelsleden werd speciaal opgeleid om met geïnterneerden om te gaan, vooral tijdens momenten van crisis. Meer dan in de Mannenafdelingen heerst er een klimaat van zorg en bezorgdheid. Verschillende leden van het bewakingspersoneel drukten tegenover de maandcommissarissen van de commissie evenwel hun gevoel van onmacht uit bij de soms extreme problematieken waarmee zij te maken krijgen. Het PCBrugge moet immers steeds meer problematische geïnterneerden (langdurig) opnemen. Het gaat daarbij om vrouwen die voordien reeds in een beveiligde instelling verbleven maar daar omwille van hun zware problematiek niet langer welkom waren en dus naar het PCB doorgestuurd waren.

3.6.3 Transgender gedetineerden

Ten slotte nog dit. Transgenders horen uiteraard niet thuis in dit hoofdstukje. Toch wil de commissie wijzen op hun aanwezigheid in de gevangenis én op de afwezigheid van de nodige gespecialiseerde zorg en begeleiding voor deze mensen. Ook 'gewone' transgendercentra moeten zich toeleggen op multidisciplinaire zorg, hetgeen dus een psychologische, endocrinologische én chirurgische component omvat. Het is een heel veelzijdig zorgtraject waar dan ook een goed uitgebouwd team voor nodig is.

3.7 Huishoudelijk reglement

- In haar jaarverslag 2022 bestempelde de commissie het uitblijven van een nieuw Huishoudelijk reglement als 'onbehoorlijk bestuur'. Het reglement was er wel maar raakte lange tijd niet ondertekend door de federale minister van Justitie en kon dus niet in voege treden.

Uiteindelijk werd het begin 2023 ondertekend en werd het spoedig daarna verdeeld over alle secties van de gevangenis. De maandcommissarissen van de commissie hebben erop toegezien dat het ook daadwerkelijk in alle secties ter inzage ligt.

- Maar gelet op de internationale bevolking van de Brugse gevangenis kan het Huishoudelijk reglement pas de werking van het huis ten volle sturen wanneer het ook beschikbaar is in de talen die er gesproken worden. En daar wringt het schoentje. Het Huishoudelijk reglement was en is enkel in het Nederlands beschikbaar. Navraag bij de directie leerde dat nationaal gewacht wordt op een blijkbaar in het vooruitzicht gestelde aanpassing van de Basiswet vooraleer het generieke gedeelte van het Huishoudelijk reglement vertaald zal worden. (Elk Huishoudelijk reglement bestaat uit enerzijds generieke bepalingen, dat zijn bepalingen die gelden voor alle Belgische gevangenissen, en anderzijds bepalingen die enkel gelden voor één welbepaalde gevangenis.) De commissie moet dus concluderen dat er op korte én zelfs langere termijn geen vertalingen komen van het Huishoudelijk reglement. In het beste geval wordt het generieke deel vertaald, over de instellingsgebonden gedeelten wordt niet het minste perspectief geboden.

Dit is geen detail. Regels kunnen pas opgelegd worden wanneer ze door alle betrokkenen gekend zijn of wanneer alle betrokkenen er kennis van kunnen nemen. Het ontbreken van vertaalde versies van het Huishoudelijk reglement ondermijnt de rechtszekerheid binnen de Brugse gevangenis.

- De beschikbaarheid van (kwalitatief echt wel krachtige) vertaalmachines kan zeer zeker een oplossing bieden, ook voor minder voor de hand liggende talen, we denken bijvoorbeeld aan het Tsjetsjeens. Maar een vertaald Huishoudelijk reglement geldt pas wanneer het officieel bekrachtigd is - of vertaald naar de logica van de Basiswet: wanneer

het ondertekend is met de ministeriële handtekening. En wat baten uitstekende computervertalingen wanneer het daarna jaren duurt vooraleer die ook officieel bekrachtigd kunnen worden?

De commissie roept het Bestuur van de Penitentiaire Inrichtingen en het politieke niveau op hierover na te denken en spoedig knopen door te hakken. Het probleem stelt zich wellicht even acuut en structureel voor alle Belgische gevangenen.

3.8 Psycho-Sociale Dienst

In het verlengde van de opmerkingen in haar vorige jaarverslag kreeg de commissie een aantal klachten rond de laattijdige beschikbaarheid van adviesverslagen vanuit de Psycho-Sociale Dienst (PSD) met het oog op behandeling van vragen voor bijvoorbeeld een UV (Uitgaansvergunning) door de Strafvoutvoeringsrechtbank. Gedetineerden klagen soms over ontoereikende communicatie in dit verband.

Gedetineerden in de Afdeling Langgestrafte mannen klagen dat dossiers van kortgestraften voorrang krijgen. Dat die voorrang krijgen, heeft vooral te maken met het hoge aantal kortgestraften voor wie de deadline voor de opmaak van een verslag door de PSD steeds dichterbij ligt. De langgestrafte gedetineerden merken terecht op dat ook zij recht hebben op een tijdige behandeling van hun dossier.

De commissie moet vaststellen dat de overbevolking en de toenemende aanwezigheid van psychische problematieken bij gedetineerden het voor de PSD en verwante diensten die instaan voor het psycho-sociaal welzijn, steeds moeilijker maken om hun opdrachten rond te krijgen. Tekort aan personeel en niet-vervanging bij ziekte of zwangerschap verergeren de achterstand daar alleen maar.

3.9 Werk en tewerkstelling

Het doel van arbeidsprogramma's in de gevangenis is, behalve uiteraard de gedetineerden voorzien van wat geld voor hun kantine-aankopen en terugbetaling van schulden, vaak tweeledig: de gedetineerden nuttige vaardigheden en training bieden, en positief gedrag en reclassering bevorderen. Het succes van dergelijke programma's hangt vaak af van de beschikbaarheid van middelen, de implementatie van effectieve begeleiding en de inzet van zowel gedetineerden als gevangenisautoriteiten.

Naast de werkplaatsen, waar het werk wordt aangeleverd door de overheidsdienst Cellmade (die eveneens aan de opdrachten gerelateerde opleidingen voorziet), worden heel wat gedetineerden aan het werk geholpen binnen huishoudelijke taken (keuken, onderhoud, wasserij,...). Voor de geleverde arbeid krijgen de gedetineerden een loon. Bij productie-arbeid is dit meestal een vergoeding per stuk, bij de huishoudelijke taken is het

een vergoeding per uur. Eind 2023 werd de vergoeding voor de huishoudelijke taken aangepast en bedraagt het uurloon 1 euro.

Gedetineerden kunnen bij aanvang van de detentie een aanvraag indienen om tewerkgesteld te worden zowel in de werkplaatsen als voor huishoudelijke diensten. Door het tekort aan opdrachten van buiten de gevangenis en het gelimiteerd aantal plaatsen binnen de huishoudelijke diensten staan heel wat gedetineerden op een wachtlijst. Een wachtlijst die chronologisch is op basis van de aanvraagdatum wordt bijgehouden, maar de wachttijd kan oplopen tot enkele maanden. Dit brengt heel wat ongenoegen met zich mee, en dat uit zich in het aantal grieven die gedetineerden naar de commissie schreven. Door ordemaatregelen kunnen gedetineerden hun werk verliezen en dienen ze zich daarna opnieuw in te schrijven op de werkaanvraaglijsten. Een forse toename in het aanbod van werk via de werkplaatsen zou een gunstig effect hebben op diverse domeinen binnen de detentie: structuur, reclassering, verantwoordelijkheid, inkomen,...

Het werkaanbod in de werkplaatsen wordt ook gehinderd doordat onvoldoende personeel bereid is er te werken. Want daar zijn geen avond-, nacht- en weekenddiensten, en dus geen loontoeslagen voor het bewakingspersoneel. De commissie pleit dan ook voor bijkomende inspanningen om het tewerkstellingsaanbod binnen het penitentiair complex te verhogen.

3.10 Racisme en discriminatie

Hoewel het aantal aparte vermeldingen van racisme en discriminatie door personeel in 2023 beperkt bleef tot 8 meldingen (1,6 %), is voor de commissie elk geval een geval teveel. Als hoeder van een respectvolle omgeving voor alle gedetineerden neemt zij alle grieven in dit verband ernstig.

De commissie noteerde grieven in verband met de opkomst van islamofobie en religieuze discriminatie. Sommige gedetineerden voelen zich geïsoleerd vanwege hun religieuze overtuiging, en dat leidt tot gevoelens van onveiligheid en onrechtvaardigheid. Daarnaast zijn er meldingen van pestgedrag jegens gedetineerden door zowel medegedetineerden als sommige penitentaire bedienden, wat een onveilige omgeving creëert en ernstige psychische schade kan veroorzaken. Dat gedetineerden geen Nederlands spreken of verstaan en de reactie van sommige leden van het bewakingspersoneel daarop kan leiden tot communicatieproblemen en gevoelens van uitsluiting. Gedetineerden maakten ook melding van onmenselijke behandeling door bepaalde bewakers, variërend van vernederende handelingen tot het belemmeren van religieuze praktijken, zoals het lezen van de Koran. Sommige gedetineerden geven aan achteruitgestoken te worden bij de toewijzing van werk, en er zijn grieven over vernederende naaktfouilles en bedreigingen.

Ook al kan de commissie de meeste van deze aantijgingen niet op hun waarheidsgehalte toetsen, toch neemt zij elke melding ernstig en brengt zij de directie telkens op de hoogte, en algemeen zet zij zich in om discriminatie en racisme binnen de gevangenis van Brugge krachtig te (laten) bestrijden. Er dient immers een omgeving gecreëerd waarin alle gedetineerden gelijkwaardig worden behandeld en zich gerespecteerd voelen, ongeacht hun achtergrond of persoonlijke kenmerken.

Een breed palet aan maatregelen en initiatieven kan daartoe bijdragen:

- Incidentrapportage: grondig onderzoek naar alle gemelde incidenten van racisme en discriminatie, met passende disciplinaire acties tegen de daders;
- Preventieve maatregelen: uitgebreide aandacht voor diversiteit en diversiteitsbeleid in de basisopleiding van het bewakingspersoneel, en aanvullend trainingen in dat verband;
- Voortdurende sensibilisering en training van het bewakingspersoneel, via workshops, lezingen en informatiemateriaal;
- Klachtenprocedures: voor alle gedetineerden duidelijke procedures voor het indienen van klachten bij de commissie en Unia, en de garantie dat alle klachten over discriminerend gedrag en racisme ernstig onderzocht worden door de gevangenisdirectie;
- Samenwerking met externe instanties: samenwerking met antidiscriminatie- en mensenrechtenorganisaties om effectief racisme en discriminatie aan te pakken en te voorkomen. De commissie verwijst in dit verband naar het samenwerkingsprotocol dat de CTRG sloot met Unia. Dit samenwerkingsverband kan het de gedetineerden makkelijker maken om klachten inzake discriminatie en racisme te melden bij Unia.

De boodschap is duidelijk: niemand binnen de gevangensmuren mag uitingen van racisme of discriminatie beschouwen als *incidents de parcours* die er nu eenmaal bij horen en moeilijk helemaal uitgebannen kunnen worden. Voor iedereen binnen de organisatie moet volkomen duidelijk zijn dat dit soort gedrag totaal niet getolereerd wordt, de commissie kan alleen genoeg nemen met nultolerantie op dit vlak.

3.11 Isoleercellen

De commissie hanteert hier (voor het eerst) het begrip 'isoleercel' en doelt daarmee op zowel de strafcellen als de veiligheidscellen waarover elke afdeling beschikt. Het gaat immers om dezelfde cellen, die nu eens als strafcel, dan weer als veiligheidscel gebruikt worden, naar gelang van de omstandigheden.

- De leefomstandigheden en de bezettingsgraad van de isoleercellen in het PCBrugge blijven een bron van bezorgdheid voor de commissie. De voorbije jaren bracht een werkgroep binnen de commissie de werking van en de problemen i.v.m. de isoleercellen in kaart. Nu dat werk achter de rug is, behoudt de werkgroep een algemene waakzaamheid met betrekking tot deze cellen. Hij wordt daarbij gevoed door de maandcommissarissen, die de isoleercellen geregeld bezoeken, er de nodige vragen

stellen en rapporteren over het verblijf van gedetineerden in de isoleercellen van de drie afdelingen.

- Ook in 2023 viel de relatief hoge bezettingsgraad van de isoleercellen van de afdeling Mannen 2 (kortgestraften en nog niet gestraften) op. Bij Mannen 2 verbleven gemiddeld 2,7 gedetineerden per dag in een isoleercel. Bij Mannen 1 (langgestraften) waren dat er 1,2, en bij de Vrouwen 0,7. Het kwam ook al in paragraaf 3.1.3 aan bod: veelal is het agressief gedrag dat leidt tot plaatsing in de isoleercel, en die agressie wordt vaak veroorzaakt door de overbevolking. Maar evengoed zijn het psychische problematieken die tot verwijzing naar de isoleercel leiden. En als je ooit een isoleercel gezien hebt, weiger je bijna het te geloven, maar toch komt het steeds vaker voor: gedetineerden vragen zelf om in een isoleercel te verblijven, daar worden ze immers alleen gelaten.

- De literatuur wijst er telkens opnieuw op dat eenzame opsluiting een breed scala van psychische klachten kan veroorzaken. De commissie is bezorgd over de aantasting van de integriteit en de waardigheid van de betrokken gedetineerden. Zij vernam dat het Hoofdbestuur van de penitentiaire inrichtingen plannen heeft voor een aanpassing van de inrichting van de isoleercellen. Zij is daar zeer benieuwd naar en stelt er haar hoop op.

Zij dringt er in dit verband op aan om naast deze materiële aanpassingen ook voldoende stil te staan bij het psychisch aspect van de eenzame opsluiting: hoe kan preventief opgetreden worden door detentie menselijker te maken? hoe kan de gedetineerde in isolatie zo goed mogelijk opgevolgd worden? en wie neemt de nazorg op zich?

3.12 Onderwijs, vorming, sport en ontspanning

De commissie waardeert de inspanningen die de Vlaamse overheid levert in het PCBrugge. De samenwerking met de Vlaamse beleidscoördinator loopt vlot, en dat zij in de administratieve gang van de gevangenis directe burens van elkaar zijn draagt daar zeker toe bij en biedt mogelijkheid tot informeel overleg.

3.12.1 Vlaamse bevoegdheden algemeen

Vermeldenswaard is zeker de start van het LGBTGIA-project (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersexual, Asexual), waarbij de doelgroep binnen de muren in beeld komt en specifieke handvatten worden aangereikt aan beambten en gedetineerden voor een respectvolle bejegening van een niet-onbelangrijke groep bewoners binnen de Brugse gevangenis.

Ook de inzet van middelen en de werking rond gedetineerden met autisme en dubbeldiagnose verdient vermelding. Dit succesvol aanbod vanuit het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) in de gevangenis is voorlopig echter

nog projectmatig. De problematiek wordt steeds vaker onderkend bij gedetineerden, maar een structurele betoelaging laat nog op zich wachten.

3.12.2 Onderwijsproject LIO (*Learning Inside Out*)

De commissie vraagt dringend aandacht voor het hoogst onzekere lot van het LIO-project (*Learning Inside Out*). Want dat bijzonder waardevolle project dreigt een stille dood te sterven. LIO biedt individuele leerloopbaanbegeleiding aan in de Vlaamse gevangenissen. Gedetineerden konden binnen de muren van de inrichting erkende opleidingen volgen of zich zelfstandig bijscholen via het systeem van afstandsonderwijs. Op die manier konden zij vanuit de gevangenis toch een diploma secundair onderwijs, een diploma hoger onderwijs of een getuigschrift volwassenenonderwijs behalen of zich aanbieden bij de Centrale Examencommissie. Sinds zijn start in 2017 bood het project op die manier perspectief aan 4.087 gedetineerden, veelal de meest laaggeschoolden binnen de gedetineerdenpopulatie.

Doch de financiering uit het Europees Sociaal Fonds die dit project mogelijk maakte maar per definitie tijdelijk is, stopt in januari 2024. En dus rees de vraag naar voortzetting van de formule met Vlaamse middelen. Dat lijkt voorlopig, op een overgangperiode tot halfweg 2024 in afgeslankte vorm met de Leerwinkel na, niet te lukken. Dat baart de commissie zorgen. Want zo wordt gemotiveerde studenten, die er vaak al meerdere studiejaren in geïnvesteerd hebben, het perspectief op een diploma ontnomen en kunnen ze hun studie niet verderzetten. Terwijl opleiding en diploma nochtans een *key factor* is bij de re-integratie van ex-gedetineerden. Het project was ook een belangrijk signaal naar de buitenwereld: een gevangenis kan (en moet) meer zijn dan een plaats waar de opgelegde straf uitgezeten wordt.

De commissie zocht contact met het Vlaams Onderwijskabinet, maar ving daar tot nu toe bot. Bij de afsluiting van dit jaarverslag is er geen enkel perspectief op voortzetting of overname van het project. Dat belet de commissie niet om, met de zeer beperkte slagkracht die zij heeft, te blijven ijveren daarvoor.

3.13 Individuele detentieplannen

De artikelen 35 tot 40 van de Basiswet voorzien de opmaak van een individueel detentieplan voor elke gedetineerde "in overleg en met medewerking van de veroordeelde" (art. 38 §1). De geleidelijke implementatie van dit artikel werd vanaf september 2021 in het vooruitzicht gesteld. Zoals het tijdschrift *Fatik* (37ste jrg., nr. 168) aangaf: "Lange of korte gevangenisstraf, wel of geen uitzicht op een leven buiten de gevangensmuren: voortaan moet elke veroordeelde gevangene een overzicht krijgen van zijn detentietraject. Mét duiding van eventuele opleidings- of begeleidingsprogramma's, arbeidopties, vormingen, medische behandelingen én herstelgerichte activiteiten." Ook art. 78 §1 van de Basiswet verwijst naar het recht dat

een gedetineerde heeft om conform zijn individueel detentieplan en naar gelang van de wijze van strafuitvoering die van hem van toepassing is, binnen, buiten of vanuit de gevangenis een onvoltooide opleiding af te maken, zich om te scholen of bij te scholen, of een beroepsopleiding of voortgezette opleiding te volgen.

Maar tot op heden werd binnen het PCBrugge niet gestart met de opmaak van zo'n detentieplannen, hoewel aangekondigd was dat er tijdens de werkjaren 2021-'22 een proefproject zou lopen om minstens 44 individuele detentieplannen te starten. Overbevolking, tekort aan bevoegd personeel binnen de Psycho-Sociale Dienst (PSD) en tekort aan directiepersoneel lagen en liggen aan de oorzaak van dit falen. Niet dat er geen inspanningen worden gedaan om reclasseringsprojecten te laten opstellen door de bevoegde diensten. Maar de wetgeving rond de individuele detentieplannen voorziet dat zo'n detentieplan in samenspraak met de gedetineerde en met zijn goedkeuring wordt opgesteld. De betrokkenheid van de gedetineerde zelf bij het traject is immers een belangrijke meerwaarde om tot een geslaagde reclassering te komen.

Hier worden rechten van de gedetineerden geschonden. Een terugkeer naar de maatschappij - wat voor het overgrote merendeel van de gedetineerden geldt - wordt door het niet uitvoeren van dit recht bemoeilijkt, de gedetineerde wordt de kans ontnomen om zijn taak als medeverantwoordelijke voor zijn re-integratie op te nemen.

3.14 Overlegorganen

3.14.1 Vrouwenafdeling

Bij het overlegorgaan van de vrouwenafdeling viel de commissie de telkens grote opkomst voor een steeds goed voorbereide vergadering op. De vragen zijn vaak zeer praktisch van aard, met veel vragen betreffende de kantenlijst. Het overleg wordt niet vergemakkelijkt door de deelname van geïnterneerden, die vaak moeite hebben met het verloop van de bijeenkomst of vragen stellen die alleen hun eigen situatie betreffen.

3.14.2 Mannenafdelingen

Bij de mannenafdelingen was de opkomst veel beperkter. De commissie noteerde veel vragen over de kantine en het ontbreken van huismerken, de lokalen voor ongestoord bezoek, het winkeltje voor de bezoekers, vaak defecte fitnessstoestellen en elektronica die niet beschikbaar was. Verder ook de overbevolking - zit maar 's met drie man in een monocel op een hete dag - en de agressie die er het gevolg van is; de onderbemanning van het personeel in bepaalde periodes van het jaar, in combinatie met het telkens weer moeten inwerken van nieuwe medewerkers; het gebrek aan logica dat gedetineerden aanvoelen bij het organiseren van bepaalde diensten en dienstverlening; en de voortdurende discussies met de vakbonden over veiligheid en maatregelen die in dat verband nageleefd moeten worden.

Het frustreert de deelnemende gedetineerden dat hun constructieve voorstellen tot verbetering zo makkelijk stranden op tal van bezwaren. Vragen worden gesteld en misschien al voor de zoveelste keer herhaald, en zo vaak is het antwoord een halve belofte of dat men "de vraag meeneemt" of "de zaak zal onderzoeken". Waarna men er niets meer over hoort.

En toch... soms kleine stapjes vooruit doordat gedetineerden weet hebben van hoe men het in andere Belgische gevangenissen aanpakt, en zo de kans groeit dat de directie een gelijkaardige stap wil zetten.

3.15 Communicatie

Wil de commissie haar opdracht naar behoren uitvoeren, dan moet zij ook de communicatie binnen het PCB evalueren. Hieronder haar bevindingen met betrekking tot de interne en externe communicatie, feedbackmechanismen, taal- en cultuursensitiviteit. Met daarbij enkele mogelijkheden tot optimalisering.

- Interne communicatie

De interne communicatieprotocollen, zoals het gebruik van intercomsystemen en walkietalkies voor snelle informatieverbreiding, zijn behoorlijk effectief. Het personeel toont een goede mate van samenwerking, zeker ook in noodsituaties, en er zijn voldoende communicatiemiddelen, zoals telefoons, beschikbaar voor zowel personeel als gedetineerden. Daarnaast zijn er initiatieven genomen om de communicatie tussen het gevangenispersoneel en gedetineerden te bevorderen, zoals overlegmomenten, om ervoor te zorgen dat belangrijke informatie in de meest wenselijke situatie snel en effectief wordt gecommuniceerd.

- Externe communicatie

De communicatie met externe belanghebbenden, zoals familieleden van gedetineerden, advocaten, maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties, is van cruciaal belang maar loopt lang niet altijd vlot. De commissie heeft tekortkomingen geïdentificeerd in de communicatie met externe partijen, zoals bijvoorbeeld elektronisch toezicht. Het verbeteren van deze communicatiekanalen is van groot belang om de algehele efficiëntie te verbeteren en ervoor te zorgen dat gedetineerden de benodigde ondersteuning krijgen.

- Feedbackmechanismen

Er zijn in beperkte mate kanalen beschikbaar waar gedetineerden feedback kunnen geven over de gang van zaken binnen de gevangenis. De commissie wijst op het belang

van de overlegorganen in de drie afdelingen van het PCB in dit verband, maar evenzeer op de gemengde ervaringen ermee, zie in dit verband paragraaf 3.14 Overlegorganen.

- Taal- en cultuursensitiviteit

De aankoop van twee vertaalmachines voor het PCB Brugge was een belangrijke stap om de communicatie tussen gevangenisdirectie en -personeel enerzijds en anderstalige gedetineerden anderzijds te vergemakkelijken. Deze machines kunnen ook minder gebruikelijke talen aan. Ze kunnen dus helpen om gedetineerden met wie tot nu toe amper contact mogelijk was, uit hun isolement te halen.

Concreet stelde de commissie verder vast dat er nood is aan onder meer de ontwikkeling en communicatie van een duidelijk protocol voor de naaktfouilles, waarborgen van continuïteit bij personeelwisselingen en het bevorderen van regelmatige en effectieve communicatie tussen verschillende instanties. De versterking van de samenwerking en communicatie binnen het justitiesysteem is cruciaal voor het verbeteren van de algehele efficiëntie en het bieden van een veilige en ondersteunende omgeving voor zowel het personeel als de gedetineerden.

4 De medische zorg

Het Penitentiair Complex Brugge is de enige gevangenis in Vlaanderen met een eigen Medische boeg. Daarom ook in dit jaarverslag ruime aandacht voor het luik medische zorg. De commissie-arts formuleert een aantal vaststellingen en aanbevelingen.

De commissie dringt erop aan dat dit medisch jaarverslag doorgegeven wordt aan alle bij het PCBrugge betrokken artsen en zorgmedewerkers. Zij rekent op aansluitend een (verplichte) multidisciplinaire overlegronde waarbij verbeterpunten afgesproken worden.

4.1 Opvolging van de aanbevelingen in de jaarverslagen 2020 - 2021 - 2022

Er dient vastgesteld dat de jaarverslagen 2020, 2021 en 2022 aanbevelingen formuleerden waarop tot op heden nog geen antwoord kwam of actie ondernomen werd:

- een volwaardig en vlot toegankelijk medisch dossier ter vervanging van **Epicure**; de traagheid van het openen van het digitaal medisch dossier belet het gebruik en vlot invullen van het medisch dossier.
- de aanwerving van een **dieetkundige** in de gevangenis te Brugge.
- de opmaak van een **nationaal protocol omtrent fixatie** van gedetineerden in de gevangenis.

4.2 Behandeling van grieven

- Elke door een gedetineerde geformuleerde klacht over medische zorg werd door de commissie-arts behandeld en beantwoord.
- Daarnaast signaleerden de maandcommissarissen alle vastgestelde medische problemen aan de commissie-arts.
- Elke klacht werd geobjectiveerd door de arts samen met de hoofdverantwoordelijke van de medische dienst. Dit veelal telefonisch overleg vond bijna wekelijks plaats en verliep constructief. Veelal kon een oplossing worden aangeboden.
- Alle klachten werden beantwoord. Was de klacht onterecht, dan werd dit beleefd meegedeeld aan de gedetineerde.
- Waar nodig werd met de gedetineerde een gesprek gevoerd.

4.3 Grieven van medische aard

- In 2023 waren er 105 grieven omtrent medische zorg, en dit op een totaal van 379 grieven.

6 gedetineerden schreven binnen dezelfde week twee- tot driemaal een brief met dezelfde medische klacht(en).

- 21 klachten bleken onterecht.

- Diverse brieven van de gedetineerden bevatten meerdere medische klachten.

4.4 Belangrijkste problemen of pijnpunten

4.4.1 Medische informatieverstrekking aan zieke gedetineerden

Er is nog steeds een soms schrijnend gebrek aan voldoende informatie die door de (huis)arts en/of zorgmedewerker verstrekt wordt aan de gedetineerde. 24 klachten, 25 % dus van alle medische klachten, hadden te maken met dit tekort aan communicatie. De commissie noteerde niet-tijdige of totaal geen communicatie omtrent:

- de resultaten van uitgevoerde technische onderzoeken;
- het therapieplan;
- de voorgeschreven medicatie (inclusief de substitutie en het schrappen van medicatie);
- de planning van (vervolg)afspraken;
- het aanleveren en de kostprijs van orthesen, prothesen of orthopedische schoenen;
- het uitstellen van raadplegingen.

Het behoort niet tot taak van de commissie-arts om doorgeefluik te zijn voor dit soort communicatie. Het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen wordt dan ook geadviseerd om, overeenkomstig de wet op de Patiëntenrechten, de artsen en zorgmedewerkers op deze wettelijke verplichting te wijzen.

4.4.2 Gebrek aan correcte en kwalitatieve zorg

Aan de hand van de klachten die hij te behandelen kreeg, stelde de commissie-arts een verbetering vast bij de wachttijden voor een consult bij de arts-specialist. Er waren slechts 5 schriftelijke klachten over oplopende wachttijden. Onze perceptie van verbetering wordt evenwel niet beaamd door de hoofdverantwoordelijke van de Medische dienst.

4.4.3 Tekort aan tandartsen

De commissie ontving hierover 3 specifieke en terechte grieven.

Slechts twee tandartsen zijn werkzaam in het PCB. Dit vormt een groot structureel probleem. De overheid moet dringend nadenken over maatregelen om voor tandartsen werken in een gevangenis aantrekkelijker te maken. In de eerste plaats dient daarbij gedacht aan een verloning die in lijn is met de verloning die geldt in de reguliere maatschappij.

4.4.4 *Tekort aan kinesisten*

De commissie ontving hierover 4 specifieke en terechte grieven.

De nood aan conforme revalidatie is zeer hoog. Ook hier dringt de commissie erop aan dat het hoofdbestuur dringend nadenkt over maatregelen om voor kinesisten het werken in een gevangenis aantrekkelijker te maken. In de eerste plaats dient daarbij gedacht aan een verloning die in lijn is met de verloning in de reguliere maatschappij.

4.4.5 *Bedeling van medicatie*

De commissie noteerde 11 grieven over het niet toedienen van de voorgeschreven medicatie, of het toedienen van de verkeerde medicatie, en 3 grieven over een te lange wachttijd voor het aanleveren van de medicatie.

Zij stelde vast dat er geen interne controle gebeurt door de apotheker die de medicatie levert. Deze moet(en) worden aangesproken op zijn/hun verantwoordelijkheid voor het correct en tijdig aanleveren van de medicatie. Regelmatig toezicht op de werkvloer door de aanleverende apotheker met analyse van fouten in het proces van de medicatiebedeling is de enige kwalitatieve wijze die kan leiden tot verbetering. Een jaarlijkse evaluatie van hun dienstverlening is zeer aangewezen en wordt best opgenomen in de aanbestedingsdossiers.

Ter overweging: de hoofdverantwoordelijke van de huisartsen werkzaam binnen het PCB suggereert dat de aanlevering van medicatie en het aansturen van het medicatieproces best wordt georganiseerd in samenwerking met het lokale ziekenhuis, het AZ Sint Jan dus. De commissie-arts sluit zich aan bij deze visie.

De commissie stelt verder ook vast dat de pijnstilling beperkt blijft tot paracetamol tenzij anders voorgeschreven. Dit betekent dat gedetineerden met acute hevige pijn zoals tandpijn soms dagen moeten wachten voor zij de gepaste medicatie krijgen. Het opstellen (op nationaal niveau) van een *up to date* pijnprotocol is zeer noodzakelijk.

4.4.6 *Beleid inzake benzodiazepines en verslavende medicatie*

Er waren opnieuw 8 grieven over het niet verkrijgen van verslavende medicatie, in het bijzonder benzodiazepines en Tradonal.

Maar vele klachten ontstaan omdat er bij het schrappen, substitueren of reduceren van verslavende medicatie zo goed als nooit uitleg wordt gegeven aan de gedetineerde over het beleid dat hieromtrent op nationaal vlak gevoerd wordt. Het gebrek aan informatie leidt evident tot vele frustraties en grieven.

4.5 Door de huisartsen in het PCB geleverde zorg

De commissie-arts voelt nog steeds aan dat de door de huisartsen in het PCB geleverde medische zorg niet comfortabel is voor zowel de huisartsen zelf als de gedetineerden.

De commissie kan alleen herhalen wat zij reeds in haar jaarverslagen 2021 en 2022 schreef: "Een veelheid aan afspraken moet in een beperkt tijdsbestek worden afgewerkt. Wij vrezen dat dit aanleiding geeft tot grieven van symptomatische behandeling zonder klinisch nazicht, *one-minute* consultaties, onvoldoende informatie omtrent planning enz.. De structurele onderfinanciering van deze medische handelingen is voelbaar tot op de werkvloer".

Tijdens het eerste deel van 2023 waren er opnieuw diverse klachten omtrent de attitude en/of zorgverlening van één bepaalde huisarts. Dit werd gemeld aan de betrokken huisarts en de directie, zowel in het PCB als in Brussel, die de betrokken arts diverse malen hebben aangesproken. Er vond ook een uitgebreid gesprek plaats tussen de betrokken arts en de commissie-arts. Deze laatste is verheugd dat de betrokken arts de boodschap van de verkeerde attitude en/of zorgverlening heeft begrepen. Dit heeft geleid tot een beduidende afname van de klachten.

4.6 Door artsen-specialisten van het AZ Sint-Jan in het PCB geleverde zorg

De verstrekte medische zorg is performant, zowel op diagnostisch als op therapeutisch vlak.

Bij een uitgebreid gesprek tussen de hoofdverantwoordelijke van de medische dienst, de commissie-arts en de voorzitter van de commissie formuleerde de hoofdverantwoordelijke enkele aandachtspunten inzake de samenwerking met het AZ Sint Jan:

- Omtrent het probleem van uitstel van raadpleging bij de arts-specialist meent de hoofdverantwoordelijke van de medische dienst in het PCB dat dit is gecorreleerd aan

een dalende aanwezigheid van artsen-specialisten/ASO. Zij betreurt dat stafleden heelkunde in tegenstelling tot vroeger niet meer ter plaatse komen in het PCB.

- Er is een probleem met de DAB voor het transport van zieke gedetineerden naar het AZ Sint Jan. De DAB blijkt voorrang te geven aan transporten naar de rechtbank.

- De commissie-arts verneemt van de hoofdverantwoordelijke van de medische dienst dat het te betreuren valt dat er slechts weinig overleg is met de arts-specialist die verantwoordelijk is voor de geleverde zorg vanuit het AZ Sint-Jan. Zijn regelmatigere aanwezigheid op overlegvergaderingen in het PCB zou zeer gewaardeerd worden.

De commissie-arts nam contact op met de arts-specialist die verantwoordelijk is voor de geleverde zorg vanuit AZ Sint Jan, hij vermeldde deze bezorgdheid en voelde de onderliggende reden aan: "met name dat de artsen van het AZ St Jan reeds geruime tijd concrete afspraken en een samenwerkingsakkoord vagen omtrent hun taken in de gevangenis en dat hierop geen vooruitgang werd geboekt."

4.7 De medische zorg tijdens stakingen

De commissie stelt vast dat de medische zorg tijdens stakingen volledig in gebreke blijft:

a) De medische permanentie door artsen is niet gegarandeerd: reguliere raadplegingen door de artsen (zowel huisartsen als artsen-specialisten) worden niet uitgevoerd en transporten naar het AZ St Jan worden uitgesteld.

b) De medische permanentie door de verplegenden op de secties is niet gegarandeerd.

c) Het ergste dient gevreesd bij een eventueel echt spoedgeval. M.a.w. er worden tijdens de stakingen heel grote risico's genomen omtrent het welzijn en de medische zorg voor gedetineerden, en blijkbaar staan zowel de directie als de aanwezige cipers volledig machteloos.

d) De commissie-arts spreekt dan ook voor wat de medische zorg betreft uitdrukkelijk de bewering tegen dat er een permanentie is tijdens stakingen.

e). Het is zeer dringend aangewezen dat er omtrent medische zorgen goede schriftelijke afspraken worden gemaakt met alle stakeholders waarbij zowel de rechten van de stakende personeelsleden als het recht op medische zorg verzekerd blijven. Stakende personeelsleden en hun vakorganisaties, artsen en verpleging dienen hun immense verantwoordelijkheid hierbij te beseffen.

4.8 Samenwerking met de directie en de hoofdverantwoordelijken van de medische dienst

4.8.1 Het inrichtingshoofd

De samenwerking is constructief.

Tijdens de maandvergaderingen kon de arts medische gerelateerde vragen voorleggen aan de directie, die waar mogelijk de nodige informatie verstreekte hetzij opvroeg en overmaakte. Een voorbeeld: viermaal was er een vraag naar een rookvrije cel omwille van gezondheidsredenen; niettegenstaande de overbevolking werd telkens dringend een oplossing gezocht.

4.8.2 De hoofdverantwoordelijke van de medische dienst

De toegankelijkheid van de hoofdverantwoordelijke en de samenwerking zijn een sterk punt.

De samenwerking verliep transparant, en er was onderling vertrouwen.

Er is bijna wekelijks een (veelal telefonisch) overleg om de grieven te bespreken. Bij terechte grieven werd telkens samen gezocht naar de meest haalbare oplossing in het belang van de gedetineerde. Er vond in de zomer tevens een uitgebreider gesprek plaats waaraan ook de commissievoorzitter deelnam.

4.8.3 De hoofd-huisarts van het PCB

De toegankelijkheid was positief en de samenwerking constructief.

Op 11/04 vond een uitgebreid gesprek tussen de hoofd-huisarts van het PCB, de commissie-arts en twee leden (verpleegkundigen) van de commissie plaats. Volgende uitspraken van de hoofd-huisarts werden daarbij genoteerd.

- Het grootste probleem is het "tekort aan geld" en de financiering: huisartsen worden betaald per minuut uitgevoerde activiteit in de gevangenis. Deze verloning is vrij laag. Zonder goede of conforme verloning is het aanbod van eventuele kwalitatieve artsen een zo goed als onmogelijke opdracht. Meer nog: vele jonge artsen zijn echt niet geïnteresseerd, want in hetzelfde tijdsbestek kunnen ze elders veel meer verdienen.
- Gemiddeld zijn er 40 aanvragen per dag om de arts te zien. Puur medisch kan men zeggen dat het er 15 zijn. Veel is dus prullaria zoals attesten ondertekenen enz.
- Het dagelijks bezoek van de strafcellen wordt in vraag gesteld. Deze gedetineerden hebben geen echt medische problemen (in de somatische zin).
- We voelen aan dat de artsen zich geenszins inlaten met de psychische problemen en dus alleen de somatische problemen behandelen. Er is geen tijd voor de psychische

problematieken en zeker geen tijd voor (langere) gesprekken hierover met de gedetineerden.

- Er zijn goede verpleegkundigen aanwezig die triage doen.
- Er is geen wachtlijst of lijst van permanentie. Zo nodig belt men de algemene wachtdienst van de huisartsen van Brugge, maar dit gebeurt zelden.
- Wat de continuïteit tijdens het verlof van de arts betreft: alleen de meest dringende zaken worden dan nagezien door een andere huisarts;
- Tijdens stakingen worden er geen zieke gedetineerden gezien, tenzij het zeer dringend is (op afroep van de aanwezige verpleegkundige). Als het dan echt wel moet, vindt men wel iemand die de cel openmaakt.
- Er is geen onderling overleg tussen de verschillende huisartsen. Er is geen multidisciplinair overleg met ondermeer de psychiaters verbonden aan het PCB of artsen-specialisten van het AZ Sint Jan.
- In principe is er een maandelijks overleg met de directie, maar in de praktijk vindt dit overleg slechts enkele malen per jaar plaats. Op de agenda staan weinig inhoudelijke punten, maar gaat het vooral om attesteringen die nodig zijn voor de gedetineerden. Wel is er een enkele maal per jaar goed contact en overleg met het Hoofdbestuur in Brussel.
- Het medisch dossier (Epicure) is een ware ramp: het is totaal ongeschikt, onwerkbaar en puur tijdverlies, "om er de moed bij te verliezen".
- De WOUW-sectie (Waardig Ouder Worden) is een echte verbetering, maar er dient over gewaakt dat de doelgroep de juiste blijft.
- De Zorgsectie in het PCB (voor geïnterneerde vrouwen) werkt zeer goed.
- Omtrent de medicatiebedeling: voor nieuw duurt het 36 uren alvorens deze beschikbaar is in het PCB; dit is lang. Een betere oplossing zou een akkoord met het AZ St-Jan zijn voor de aanlevering van medicatie via de ziekenhuisapotheek. Dit zou ook goed zijn voor dringende medicatie.
- De samenwerking met en de geleverde service vanuit het AZ Sint-Jan loopt zeer goed en de wachttijd is beperkt. Deze samenwerking moet zeker gekoesterd worden.
- De wachttijden voor tandartsen en kinesisten is nog veel dramatischer dan voor de artsen. Er zijn maar 2 tandartsen, meer nog: voor een tandarts is het sop de kolen niet waard vanuit financieel oogpunt en qua tijdsbesteding.
- Het jaarverslag van de commissie van toezicht wordt niet gelezen en niet besproken met de andere artsen en/of directie.

4.9 Infrastructuur van de medische dienst

De opmerkingen genoteerd tijdens de rondgang in 2022 (zie audit in jaarverslag 2022) bleven onopgelost. Iedereen die werkzaam is in de medische dienst maar ook de directie en de commissie van toezicht vinden dit nochtans prioritaire problemen, toestanden een medische boeg onwaardig. Het wordt hoog tijd dat de Regie de Gebouwen de infrastructuur aanpakt.

Het gaat daarbij op de eerste plaats om volgende punten:

- de ventilatie in de volledige hospitalisatie-afdeling is rampzalig, alleszins in de zomermaanden; dit is kwalitatief totaal ondermaats voor de hygiëne van zowel de gedetineerden als de medewerkers;
- de vloerbekleding van de kamers en gang is erbarmelijk;
- er is een totaal gebrek aan privacy in de ziekenzellen; er zijn bijvoorbeeld geen tussengordijnen;
- de schandelijke sanitaire voorzieningen.

De bestaande infrastructuur is niet van die aard om (nochtans zeer noodzakelijke) zorgmedewerkers aan te trekken, en ze motiveert zeker niet tot kwalitatief werken.

5 Het beklagrecht

Dit hoofdstuk is samengesteld door de klachtencommissie.

5.1 Samenstelling van de klachtencommissie

De klachtencommissie Brugge bestaat uit 3 leden van de commissie van toezicht Brugge. Haar samenstelling veranderde ook in 2023 niet. Eind 2023 bestond zij uit:

Kasper Blomme, voorzitter
Marc Berkers
Martine Valcke

Daarnaast kan de klachtencommissie een beroep doen op plaatsvervangende leden, Deze leden maken eveneens deel uit van de commissie van toezicht Brugge en worden gevraagd bij afwezigheid van (een of meerdere van) de vaste leden.

De klachtencommissie wordt bijgestaan door de juristen mevr. Joyce Windey en dhr. Ruben Vilain van de CTRG. Zij staan in voor de juridische omkadering van de klachten en voor de redactie van de beslissingen.

5.2 Werking van de klachtencommissie

Vanaf 1 oktober 2020 kan een gedetineerde een formele klacht indienen tegen elke individuele beslissing die ten aanzien van hem/haar genomen door of namens de gevangenisdirecteur. De afwezigheid van een beslissing (verzuim) of de weigering om te beslissen kan ook het voorwerp uitmaken van een klacht. Als onpartijdig en onafhankelijk administratief rechtscollege behandelt de klachtencommissie de formele klachten van de gedetineerden.

De meeste klachten in 2023 gingen, net als in 2022, over de beslissing van de directie tot het opleggen van een tuchtsanctie en/of veiligheidsmaatregel. Daarnaast maken de beslissingen tot naaktfouille en/of de uitvoering daarvan een belangrijk deel uit van de klachten. In mindere mate werd ook klacht ingediend tegen het weigeren van bezoek en het afzetten van werk. Vaak wordt in dit laatste een extra 'verdoken' tuchtsanctie gezien door de klager. Ten slotte zijn er ook nog klachten allerlei, die gaan over bijvoorbeeld de kantine, het gebruik van maatregelen van rechtstreekse dwang, enz.

Zoals meermaals vermeld in de voorbije jaarverslagen moet een klacht in principe worden ingediend uiterlijk 7 dagen nadat de gedetineerde kennis heeft genomen van de beslissing van de directeur. In 2023 werd deze regel soepel geïnterpreteerd omdat het vaak niet duidelijk is wanneer de klager kennis heeft kunnen nemen van de beslissing, zoals bijv. bij niet-betekening van de beslissing, het niet opgeven van de datum waarop

de beslissing werd ondertekend door de gedetineerde, een staking binnen de gevangenis, enz.

Wanneer duidelijk is dat de klager na een correcte en tijdige betekening van de bestreden beslissing naliet om binnen de 7 dagen beroep aan te tekenen en hij bovendien in de mogelijkheid was om dit beroep ook effectief tijdig te doen én er geen redenen voorhanden waren waaruit blijkt dat hij zijn klacht zo spoedig heeft ingediend als redelijkerwijs van hem verlangd kon worden, wordt de klacht onontvankelijk verklaard.

5.2.1 Behandeling van klachten

In tegenstelling tot vorig jaar heeft de klachtencommissie in 2023 enkele klachten doorgestuurd naar de commissie van toezicht met het oog op formele bemiddeling. Dergelijke vorm van klachtafhandeling kan slechts plaatsvinden als de directie zich er niet uitdrukkelijk tegen verzet. Tot op heden heeft de directie zich zelden verzet tegen dergelijke vorm van klachtafhandeling.

Formele bemiddeling is gekoppeld aan enkele voorwaarden zoals gelijkwaardigheid tussen de partijen, erkenning van verantwoordelijkheid, enz. Het is niet eenvoudig om dit in de setting van een gevangenis mogelijk te maken. In het vorige jaarverslag werd genoteerd: "We streven ernaar om dat naar de toekomst als alternatieve vorm van klachtafhandeling verder uit te bouwen en actief voor te stellen." Hiertoe werd binnen de commissie van toezicht een werkgroep opgericht die zich specifiek toelegt op de formele bemiddeling. Een aantal zaken werden door de klachtencommissie naar de commissie van toezicht doorgestuurd en in een paar gevallen werden positieve resultaten geboekt. Hoewel het nog te vroeg is om hierover conclusies te kunnen trekken, is het potentieel groot en is het een weg die in sommige gevallen te verkiezen valt. Want bij deze vorm van klachtafhandeling kan het wederzijds begrip voor elkaars mening of standpunt en daarbij horend gedrag enorm toenemen.

De klachtencommissie kan ook een hoorzitting organiseren binnen de gevangenis indien zij van oordeel is dat er op basis van de informatie uit de klachten en verweren niet geoordeeld kan worden over de zaak en er verder onderzoek nodig is. Het is de bedoeling dat bij dergelijke hoorzittingen beide partijen hun standpunten kunnen toelichten en dat de leden van de klachtencommissie bijkomende inlichtingen kunnen inwinnen. Net als voorheen werd de regelmaat van tweewekelijkse hoorzittingen aangehouden. In het jaarverslag van 2022 werd gewezen op het grote belang van dergelijke hoorzittingen. Dit met name door meer en beter wederzijds begrip door directie en gedetineerde. Toch heeft de klachtencommissie in 2023 moeten vaststellen dat de directie van de Brugse gevangenis besloten heeft om tot nader order niet meer aanwezig te zijn op de georganiseerde hoorzittingen. (Zie voor de redenen hiervoor paragraaf 5.4). Hoewel de klachtencommissie herhaaldelijk heeft gewezen op het belang van dergelijke zittingen, blijft de directie voorlopig bij haar standpunt om niet meer aanwezig te zijn. Desondanks blijft de klachtencommissie dergelijke zittingen organiseren, omdat zij van mening is dat de gedetineerden hier niet de dupe van mogen zijn. Wanneer in dergelijk geval het

verweer van de directie onduidelijk is of er bijkomende vragen gesteld moeten worden, kan de klachtencommissie dus niet anders dan haar oordeel te baseren op de schriftelijke informatie die haar bezorgd werd door de klager en directie en op de mondelinge verduidelijkingen en toevoegingen van de gedetineerde en/of zijn of haar advocaat ter zitting.

De klachtencommissie hoopt dat in 2024 de directie hierin een andere koers zal varen en terug op de zittingen aanwezig zal zijn.

5.2.1 Uitspraak door de klachtencommissie

De reglementering schrijft voor dat de klachtencommissie zo spoedig mogelijk een beslissing moet nemen, uiterlijk binnen twee weken na de ontvangst van de klacht. Net als in 2022 kon deze termijn in 2023 zelden gerespecteerd worden. In ieder geval is het aantal klachten in 2023 in vergelijking met 2022 significant toegenomen (307 in 2023 en 211 in 2022). Vooreerst duurt het soms enige tijd voor een in de brievenbus van de commissie van toezicht gedeponeerde klacht de klachtencommissie bereikt. Daarnaast bezorgt de directie haar verweer soms binnen de 48 uur; andere keren kan dit enkele weken duren. Daarnaast neemt ook het organiseren van een hoorzitting en het uitschrijven van een volledig gemotiveerde beslissing enige tijd in beslag.

In 2023 kwam daarbij nog de sluiting van de gevangenis in Ieper wegens renovatiewerken, waardoor een extra groep gedetineerden werd overgebracht naar Brugge. Dit droeg nog bij tot de overbevolking waarvan elders in dit jaarverslag sprake, zie ondermeer paragraaf 3.1. Deze overbevolking leidde tot meer spanningen tussen gedetineerden onderling, maar ook tussen het bewakingspersoneel en de gedetineerden, waardoor er naar ons aanvoelen meer tuchtprocedures werden opgestart.

5.3 Cijfermatig overzicht van de klachtendossiers

Er waren in 2023 dus 307 dossiers, waarvan er (geen rekening houdend dus met de 4 nog openstaande dossiers) **303 volledig afgehandeld** werden. Daarbij werden er op dossierniveau **21 tegemoetkomingen** toegekend (berekend per 'dossierniveau', omdat soms één tegemoetkoming in een dossier werd toegekend voor bijvoorbeeld twee gegronde klachten samen, zodoende wordt de tegemoetkoming niet 'dubbel' geteld). Deze 303 dossiers bevatten in totaal **396 'klachten'**.

totaal aantal klachten	153	gegrond
	35	klachtafstand
	97	niet ontvankelijk
	111	ongeground
	396	totaal

Hieronder een overzicht van de vier meest voorkomende soorten klachten en de beslissingen die de klachtencommissie erover nam.

klacht over	aantal	beslissing
bijzondere veiligheidsmaatregelen	11	gegrond
	3	ongeground
	14	totaal
fouille	27	gegrond
	6	klachtafstand
	2	ongeground
	35	totaal
tucht	52	gegrond
	5	klachtafstand
	4	niet ontvankelijk
	42	ongeground
	103	totaal
voorlopige maatregel	11	gegrond
	2	klachtafstand
	8	ongeground
	21	totaal

- **Beroepen:** er werd beroep aangetekend tegen 18 beslissingen van de klachtencommissie uit 2023 (zie ook paragraaf 5.5).
- **Schorsingen:** de voorzitter van de klachtencommissie besloot 2-maal de tenuitvoerlegging van een beslissing van de directeur te schorsen in afwachting van een uitspraak ten gronde in het dossier.
- **Bemiddeling:** 6 klachten werden voor bemiddeling doorgeschoven naar de commissie van toezicht.

5.4 Aandachtspunten en aanbevelingen

Nadat het jaarverslag 2021 het eerste volledige jaar betrof waarin de klachtencommissie van Brugge actief was en 2022 het eerste jaar was waarvoor tendensen en verschilpunten vastgesteld konden worden, is dit jaarverslag over 2023 interessant om te zien of de tendensen die het vorige jaar werden opgemerkt, zich verder manifesteerden. De

bevindingen hieronder dienen dan ook gelezen als een vergelijking met het voorgaande jaar.

Net zoals de andere jaren gaan de klachten in hoofdzaak over tuchtbeslissingen. Wanneer dieper wordt gekeken dan alleen "ik ga niet akkoord met de gekregen tucht", wordt bij verdere analyse duidelijk dat deze klachten - helaas al te vaak - stoelen op een gebrekkige motivering van de beslissing door de directie. Deze motivering is vaak niet coherent, duidelijk, afdoend en/of specifiek. Vaak wordt er gebruik gemaakt van 'standaardzinnen'. De motivatie is daardoor onvoldoende, net omdat ze de feiten niet toewijst aan de bestrafte inbreuk. Via een hoorzitting werd in 2022 vaak meteen duidelijkheid geschapen over wat er precies is gebeurd en waarom of waartegen de sanctie werd opgelegd door de directie. Maar gezien de directie in de laatste maanden van 2023 niet langer aanwezig was op de zittingen, moet de klachtencommissie zich baseren op het aangeleverde verweer. Een gemiste kans volgens de klachtencommissie. Wel ziet de klachtencommissie stilaan een beperkte verbetering in de motiveringen. Mogelijks is dit deels te wijten aan de beslissingen van de klachtencommissie en de bevestiging daarvan door de beroepscommissie in bepaalde zaken van vorige jaren. Het kan ook zijn dat er meer aandacht gaat naar de motivering bij de redactie ervan door de directie. In ieder geval is iedere verbetering hierin toe te juichen.

In tegenstelling tot het jaarverslag 2022 kan de klachtencommissie niet langer gewag maken van een open en constructieve houding van de Brugse gevangenisdirectie ten aanzien van de klachtencommissie, aangezien de directie in de tweede helft van 2023 ervoor koos om niet langer aanwezig te zijn op de zittingen en zij zich beperkte tot het opstellen van een schriftelijk verweer op de klachten van de gedetineerden. Bij overleg met de directie in dit verband noteerde de klachtencommissie volgende opmerkingen:

- "Onze aanwezigheid maakt geen verschil";
- "Er wordt steeds partij gekozen voor de gedetineerde";
- "We voelen ons benadeeld, gezien de juridische ondersteuning van jullie klachtencommissie door een jurist van de CTRG, terwijl wij moeten roeien met de riemen die we hebben";
- "Jullie organiseren de zittingen op een onmogelijk laat uur, dit getuigt van weinig respect ten opzichte van de directie" (noot: de zittingen vinden tweewekelijks plaats op woensdag van 18 tot uiterlijk 20 uur);
- "We willen wel aanwezig zijn, maar dan alleen als de gedetineerde niet aanwezig is".
- "Wij betreuren dat we op gelijke voet behandeld worden als de gedetineerde."

Net als in 2022 werden voorlopige maatregelen, opgelegd in het kader van een tuchtprocedure, vaak niet correct afgesloten met een tuchtrechtelijke hoorzitting. Het gebeurde enkele keren dat de directie na een voorlopige maatregel onmiddellijk een bijzondere veiligheidsmaatregel oplegde, zonder dat werd gemotiveerd waarom geen tuchtsanctie werd opgelegd of/en waarom specifiek werd 'gekozen' voor een bijzondere veiligheidsmaatregel.

Ook is het de klachtencommissie niet steeds duidelijk wie juist welke beslissingen heeft genomen. Zo bevatten sommige beslissingen louter een naam, zonder dat deze ondertekend zijn. In het kader van het opleggen van maatregelen (orde en veiligheid, maar ook tucht) is dit echter wel belangrijk. Dit kwam ook aan bod in de jaarverslagen 2020, 2021 en 2022.

Voldoende tegenspraak in de gevoerde procedures binnen de gevangenis blijft een aandachtspunt. Wanneer er bijvoorbeeld wordt verwezen naar getuigen, wordt niet altijd de identiteit vermeld of een woordelijke weergave gegeven van hun getuigenis. Hierdoor wordt het recht op tegenspraak geschonden. In 2023 kwamen opnieuw een aantal gedetineerden in hun klacht vragen om 'de beelden', de camerabeelden dus, te bekijken, zodat nagegaan kon worden wat er juist gebeurd was. Wanneer bovendien de directie in haar beslissing verwijst naar de camerabeelden, moeten deze beelden ook getoond worden aan de gedetineerde tijdens de tuchtrechtelijke hoorzitting, anders kan hij of zij hier geen tegenspraak over voeren. Dat impliceert dat deze beelden op voldoende lange termijn moeten worden bijgehouden en dat ze getoond moeten kunnen worden. De klachtencommissie stelt vast dat de directie niet makkelijk deze beelden laat bekijken. Het is de klachtencommissie niet duidelijk of deze beelden vaak gebruikt worden, hoe ze worden opgeslagen en hoelang ze raadpleegbaar zijn. Het valt de klachtencommissie net zoals in 2022 op dat wanneer de beelden wel worden aangehaald tijdens een tuchthoorzitting, ze niet steeds aan tegenspraak worden onderworpen ten aanzien van de gedetineerde, wat dus een grove inbreuk op deze tegenspraak is. Zelfs als de gedetineerde wordt bijgestaan door een advocaat en deze er ook expliciet om vraagt, hebben verschillende gedetineerden gemeld dat ze de beelden niet hebben mogen bekijken. Dit lijkt de klachtencommissie problematisch in het licht van de rechten van de verdediging.

De discretionaire beoordelingsmarge van de directie met betrekking tot het opleggen van veiligheids- en tuchtbeslissingen werd net als de voorgaande jaren meestal zorgvuldig afgewogen. De directie houdt vaak rekening met de context en kijkt ook naar de draagwijdte van haar beslissingen. Vaak worden sancties gemilderd door bijvoorbeeld ze voorwaardelijk of slechts voor een korte periode op te leggen.

Opnieuw valt het de klachtencommissie op dat er naar gelang van de verschillende secties en afdelingen verschillende 'regels' gelden, zonder dat hiervoor steeds een afdoende wettelijke of reglementaire basis bestaat. Bovendien zijn deze regels niet altijd voldoende gekend bij alle gedetineerden. De reglementering op de Drugsvrije Afdeling blijkt niet transparant, bijvoorbeeld wat het geven van 'gele kaarten' betreft. Hier blijft de directie bovendien achter haar standpunt staan dat bijvoorbeeld de beslissing tot verwijdering van de DVA een 'teambeslissing' is, die aan het toepassingsgebied van het beklagrecht zouden ontsnappen. De klachtencommissie verklaarde klachten tegen dergelijke beslissingen echter stelselmatig ontvankelijk, wat werd goedgekeurd door de Beroepscommissie.

Het viel de klachtencommissie ook op dat sommige secties een zodanige regimedifferentiatie hebben, dat het soms gelijkenissen vertoont met 'individuele' veiligheidsregimes of tuchtsancties. Dit is niet de bedoeling. Zo werd een klacht behandeld waarbij de klager aanklaarde dat hij om het halfuur werd gewekt, en bleek uit het verweer van de directie dat dit viel onder het regime van die sectie. Nadat dit door de klachtencommissie onwettig werd verklaard, werd dit regime-aspect geschrapt voor de hele sectie.

In voorgaande jaarverslagen werd de taalproblematiek vermeld. De klachtencommissie schreef toen dat bij de behandeling van klachten het niet altijd duidelijk is of de gedetineerde in een voor hem verstaanbare taal werd ingelicht over (de draagwijdte van) de beslissing die door hem wordt aangevochten. De klachtencommissie meent dat er hier wel een verbetering vastgesteld kan worden. De directie en het personeel doen hun best om de beslissingen te verduidelijken, en ook het indienen van klachten door een vertrouwenspersoon die wel het Nederlands machtig is, lijkt stilaan gekend te zijn binnen de gevangenis. Ook advocaten spelen hierin meer en meer hun rol.

De beslissingen tot en het uitvoeren van (gedwongen) naaktfouilles op het lichaam blijven in 2023 een rode draad. Deze fouilles vormen een van de meest ingrijpende maatregelen die gedetineerden ondergaan. Tijdens de behandeling van klachten over deze materie blijft het voor de klachtencommissie vaak onduidelijk hoe deze controles werden uitgevoerd. Vaak is de discussie naar aanleiding van de uitvoering van een naaktfouille een woord-tegen-woordsituatie. De klachtencommissie organiseerde hier dan ook vaak hoorzittingen voor.

Verder zijn er een aantal situaties waarbij standaard een naaktfouille wordt opgelegd, zoals bijvoorbeeld voorafgaandelijk aan de plaatsing in een strafcel of beveiligde cel. Dat is volgens de klachtencommissie onwettig. Ten slotte vat de klachtencommissie ook het (kunnen) aanschouwen van een naakte of ontklede gedetineerde op als een naaktfouille.

Wanneer een klacht werd ingediend door een geïnterneerde, bleek dat de directie niet steeds rekening hield met de geestestoestand van deze personen. De rechtspraak is hier streng, aangezien de directeur bijvoorbeeld in het kader van een tuchtprocedure moet nagaan of een tuchtinbreuk wel degelijk 'individueel toerekenbaar' is aan de geïnterneerde. Dit moeten de klachtencommissie bovendien kunnen afleiden uit de motivering van de directie in de tuchtbeslissing. In sommige gevallen zal het advies van een arts-psychiater noodzakelijk zijn. Hier zijn standaardmotiveringen zeker uit den boze. Het aantal klachten over tucht ten aanzien van geïnterneerden bleef echter eerder beperkt in 2023.

Vanaf de inwerkingtreding van het beklagrecht tot nu blijft het aantal klachten in stijgende lijn gaan. Dit komt enerzijds door een grotere bekendheid, maar ook door een aantal 'veelschrijvers' onder de gedetineerden. Ook is soms een vorm van 'kopieergedrag'

merkbaar door gedetineerden (en hun advocaten) van soortgelijke klachten na een gegrondheidsbeslissing door de klachtencommissie in één dossier.

Tot slot blijft er nog verwarring bestaan bij gedetineerden tussen de taak van de commissie van toezicht en die van de klachtencommissie. Deze verwarring wordt door middel van informatiebrochures, gesprekken met de maandcommissarissen, effectieve behandeling van klachten door de klachtencommissie, uitleg door advocaten, enz. zoveel mogelijk weggenomen. Het viel de klachtencommissie in 2023 op dat een aantal personeelsleden binnen de gevangenis het 'werk' van de klachtencommissie niet zo goed kennen en de klachtencommissie vooral als een 'bedreiging' zien voor hun verhouding met de gedetineerden. Meer kennis over de juiste draagwijdte van de taken van de klachtencommissie én over de correcte inhoud van beslissingen zal deze opvatting hopelijk wegnemen.

5.5 Hoger beroep tegen beslissingen van de klachtencommissie Brugge uit 2023

5.5.1 Cijfers

- Beroep tegen 18 beslissingen uit 2023, waarvan 9 keer door het inrichtingshoofd en 9 keer door de gedetineerde.

- In 12 dossiers is er reeds een beslissing van de beroepscommissie. In de andere dossiers is er nog geen beslissing van de beroepscommissie, wat deels te verklaren valt doordat er beroep werd aangetekend tegen enkele beslissingen uit 2023 waarin er pas in januari of februari 2024 uitspraak werd gedaan door de klachtencommissie. Van de 12 dossiers waarin al een beslissing van de beroepscommissie is:

- ◇ was 1 beroep niet ontvankelijk (te laat ingediend door het inrichtingshoofd);
- ◇ werd het beroep 9 keer ontvankelijk maar niet gegrond verklaard (i.e. een bevestiging van de beslissing van de klachtencommissie);
- ◇ werd het beroep 2 keer ontvankelijk en gegrond verklaard (i.e. een vernietiging van de beslissing van de klachtencommissie).

5.5.2 Belangrijkste vaststellingen uit de beroepsrechtspraak

- **Het toekennen van beltijd of een belkrediet is geen financiële tegemoetkoming.** 'Financieel' dient te worden begrepen als het toekennen van een geldsom. Het is niet omdat de uitvoering van de tegemoetkoming een kost voor de gevangenis met zich meebrengt, dat het daarom om een financiële tegemoetkoming gaat. De beroepscommissie herinnert eraan dat, om deze tegemoetkoming te betalen, het Steunfonds niet kan worden aangesproken. Zie: BC/23-0088; BC/23-0133.

- De klachtencommissie is haar bevoegdheid niet te buiten gegaan door als **tegemoetkoming** toe te kennen: "een verhuizing naar een cel met zicht op de buitenkant van de gevangenis, zo spoedig mogelijk en in overleg met klager, maar uiterlijk binnen een termijn van één maand en zonder de detentiesituatie van een andere gedetineerde daarbij te benadelen". Hierbij werd ook de juiste procedure gevolgd. Zie: BC/23-0113.
- De klachtencommissie verklaarde een klacht die gericht was tegen een **voorlopige maatregel** tot plaatsing op een beveiligde cel en die gemotiveerd werd als: "weigeren op cel te gaan, bedreigingen naar personeel", niet gegrond. De beroepscommissie vond de voorlopige maatregel echter uiterst summier gemotiveerd. In de voorlopige maatregel werd niet vermeld waarom de feiten uit het RAD een ernstige en opzettelijke aantasting van de interne veiligheid uitmaakten. De beroepscommissie vond de voorlopige maatregel onvoldoende gemotiveerd en vernietigde de beslissing van de klachtencommissie. Zie: BC/23-0211.
- In de motivering van een beslissing tot **voorlopige maatregel** moet duidelijk zijn of de bedoelde feiten worden gekwalificeerd als een 'louter' gevaar voor de orde of de veiligheid (in welk geval niet tot de onderbrenging in een beveiligde cel kan worden besloten), dan wel als een ernstige en opzettelijke aantasting van de interne veiligheid. Zie: BC/23-0235.
- De **verwijdering** van een gedetineerde van de **DVA** (Drugsvrije afdeling) betreft een beklagwaardige beslissing. Dergelijke klachten worden door de klachtencommissie volgens de beroepscommissie terecht ontvankelijk verklaard. Zelfs wanneer de directie geen beslissende stem heeft in het teamoverleg, dan nog kan de beroepscommissie niet anders dan besluiten dat de directeur, net zoals het geval is voor andere afdelingen met 'normale regimes', de eindverantwoordelijkheid voor de DVA draagt. Hierover anders oordelen, zou betekenen dat niemand de verantwoordelijkheid draagt van deze beslissing, wat niet de bedoeling kan zijn. Zie: BC/23-0209.

6   **Belangrijkste aanbevelingen**

De CTRG vraagt elke commissie van toezicht om in haar jaarverslag haar drie belangrijkste aanbevelingen voor het jaar 2024 op te nemen. De commissie wil zich andermaal niet beperken tot drie aanbevelingen. Want het PCB bestaat eigenlijk uit drie gevangenis met bovendien, als enige in Vlaanderen, ook nog een medische boeg.

De commissie vraagt daarbij bijzondere aandacht voor haar eerste aanbeveling hieronder. Zij formuleerde die ook in haar voorgaande jaarverslag. Maar omdat ze sindsdien op slechts zeer weinig van haar opgelijste aanbevelingen enigerlei beterschap mocht ervaren, herhaalt ze die aanbeveling, met dezelfde woorden als vorig jaar maar nu met zo mogelijk nog meer klem.

6.1   Wat gebeurt er met de aanbevelingen van de commissie?

=   aanbeveling voor alle bij het gevangeniswezen in het algemeen en de Brugse gevangenis in het bijzonder betrokken instanties

De commissie kan bij het herlezen van de aanbevelingen die zij in haar vorige jaarverslagen formuleerde, alleen maar ontgoocheld vaststellen hoe bitter weinig daarvan zijn weg vond naar realisatie. Heeft het zin aanbevelingen voor het detentiebeleid en de werking in de gevangenis te formuleren wanneer binnen het Belgische detentiebeleid de cultuur ontbreekt om er op een structurele wijze mee om te gaan en werk van te maken? De commissie bepleit grondige reflectie in dit verband, wellicht in de eerste plaats met en bij de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen...

6.2   Strijd tegen overbevolking

=   aanbeveling voor de federale minister van Justitie, het Federaal Parlement, DG EPI en de gerechtelijke instanties

Het probleem van de overbevolking sleept al jaren aan maar heeft in 2023 een ellendig dieptepunt bereikt. Het vormt met voorsprong het grootste probleem voor een correcte bejegening van de gedetineerden in België in het algemeen en in Brugge in het bijzonder. Hopelijk maakt dit jaarverslag duidelijk dat niet alleen de overbevolking op zich zwaar problematisch is, maar dat die overbevolking op haar beurt veel andere problemen binnen de gevangenis creëert of versterkt. Het is, voor alle duidelijkheid, niet een probleem dat met één ingreep opgelost kan worden, er zijn ingrepen op verschillende vlakken en door verschillende instanties, van Federaal Parlement en minister van Justitie tot de onderzoeksrechters, voor nodig. Elkeen moet zijn verantwoordelijkheid opnemen. Zie paragraaf 3.1.

6.3 Knelpunten bij de individuele begeleiding van gedetineerden aanpakken

= aanbeveling voor de plaatselijke directie en het DG EPI

Ook deze aanbeveling formuleerde de commissie reeds in haar vorige jaarverslag. De commissie ziet twee dringende werkpunten.

6.3.1 Er moet eindelijk uitvoering gegeven worden aan het werken met individuele detentieplannen. De aangekondigde proeffase kwam er nog steeds niet. De commissie dringt aan op bijzondere aandacht van de gevangenisautoriteiten voor de spoedige systematische uitrol van individuele detentieplannen én van alle ingrepen die daarvoor nodig zijn. Zie ook paragraaf 3.13.

6.3.2 De opmaak en afwerking van de individuele dossiers van heel wat gedetineerden loopt verdere vertraging op bij de Psychosociale Dienst. Maar zo'n individueel dossier is wel van groot belang voor de toekomst van de gedetineerde. Door de vertraging kunnen ze hun rechten op penitentiair verlof, op enkelband, op vrijlating... verliezen of worden deze op de lange baan geschoven, met alle ontgoochelingen en frustraties van dien. De commissie dringt erop aan dat alle vertraging aan individuele dossiers zo spoedig mogelijk wordt weggewerkt. Een opvolgingssysteem kan ertoe bijdragen problemen in dat verband tijdig te detecteren. Zie ook paragraaf 3.8.

6.4 Prioritaire aanbevelingen inzake de medische zorg

= aanbeveling voor de Directie Medico-Psychosociale Diensten van DG EPI

De commissie maakt de prioritaire aanbevelingen van de commissie-arts m.b.t. de medische zorg tot de hare:

6.4.1 Omtrent medische zorgen tijdens de staking: goede schriftelijke afspraken met alle stakeholders (stakende personeelsleden, artsen en verpleging en gedetineerden) waarbij de rechten van de stakende personeelsleden maar ook het recht op medische zorg verzekerd blijven. Stakende personeelsleden, artsen en verpleging dienen hierin hun verantwoordelijkheid te beseffen.

6.4.2 Een volwaardig en vlot toegankelijk medisch dossier ter vervanging van Epicure. De traagheid van het openen van het digitaal medisch dossier op Epicure belet het gebruik en vlot invullen van het medisch dossier.

6.4.3 Het verbeteren van de informatie, en tijdige informatie, aan de gedetineerde over de diagnose, de resultaten van uitgevoerde technische onderzoeken en het therapieplan.

6.5 Meer en aangepaste zorg voor gedetineerden met een psychische problematiek

= aanbeveling voor de Directie Medico-Psychosociale Diensten van DG EPI

Ook in haar jaarverslag 2022 wees de commissie al op de problematische stijging van het aantal gedetineerde mannen met een psychische problematiek. De aanwezigheid van een medische boeg in de Brugse gevangenis en het ontbreken van een alternatief elders in België zijn blijkbaar de reden waarom zij zo makkelijk naar de Brugse gevangenis gestuurd worden. Maar die medische boeg is daar helemaal niet geschikt voor, en de gevangenis ontbeert het gespecialiseerde personeel voor de behandeling en begeleiding van deze mensen. Een gelijkaardig probleem stelt zich voor dementerende gedetineerden. Ook voor hen beschikt geen enkele gevangenis in België over de geschikte huisvesting en begeleiding. De Belgische gevangenisautoriteiten moeten zich dringend bezinnen over hun antwoord op dit voortdurend in omvang groeiende probleem. Moet België dan echt eerst internationale veroordelingen oplopen omdat gedetineerden met een acute psychische problematiek bij gebrek aan beter in een isoleercel gestopt worden? Zie ook paragraaf 3.6.

6.6 Grotere aandacht bij de CTRG voor de medische aspecten van het gevangeniswezen in België

= aanbeveling voor de Federale Kamer van Volksvertegenwoordigers

Wanneer de commissie van toezicht de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen aanspreekt in verband met medische problemen, krijgt zij te horen dat ook de CTRG het moeilijk heeft om dergelijke problemen te onderzoeken en erover in gesprek te gaan met de bevoegde autoriteiten. De commissie vraagt om meer aandacht bij de CTRG voor de (fysische en psychische) gezondheidszorg binnen de Belgische gevangnissen en voor de ontwikkeling van interne expertise (binnen de CTRG dus) in dat verband. Het is daarom aangewezen bij de samenstelling van het vast Bureau de aanwezigheid van medische expertise te voorzien, en ze misschien zelfs via een wetswijziging te verankeren.

6.7 Spoedige vertaling van het Huishoudelijk Reglement in meerdere talen

= aanbeveling voor DG EPI

Het Huishoudelijk Reglement van de gevangenis is pas ten volle afdwingbaar wanneer het door alle gedetineerden gekend of voor hen kenbaar is. Maar in de Brugse gevangenis verblijven veel gedetineerden die het Nederlands niet machtig zijn. Een Franse vertaling van het reglement zal nog lang op zich laten wachten, en over vertalingen naar andere talen wordt zelfs niet nagedacht. Er kunnen dus grote vraagtekens geplaatst worden bij

de rechtszekerheid in de Brugse (en ongetwijfeld ook vele andere) gevangenissen. Er is dringend nood aan vertalingen van het Huishoudelijk Reglement in andere geregeld in het PCBrugge voorkomende talen.

Vertaalmachines en -software kunnen sterk bijdragen tot een antwoord op deze uitdaging. Maar zoals een Huishoudelijk Reglement pas geldt als het officieel door de minister goedgekeurd is, zullen logischerwijze ook de vertalingen ervan pas rechtszekerheid bieden wanneer ook zij officieel goedgekeurd zijn. En dan liefst zonder tijdverlies. Het Hoofdbestuur van de Penitentiaire Inrichtingen moet zich dringend beraden hoe het deze uitdaging zal aanpakken.

Zie ook paragraaf 3.7.

6.8 Een beduidend groter aanbod van producten van huismerken bij de kantine

= aanbeveling voor de directie van het PCBrugge

De commissie heeft grote moeite met het zeer karig aanbod van producten van huismerken bij de kantine. Want dat verhoogt de prijzen sterk. Waarom staan er in andere Vlaamse gevangenissen veel meer huismerken op de kantenlijst dan in Brugge? De commissie dringt aan op een bijzondere en blijvende inspanning van de Brugse gevangenisdirectie om de aanbesteding van de kantineproducten zo te organiseren dat ook discounters of groothandels met een groot aanbod van huismerken gestimuleerd worden om eraan deel te nemen.

Zie ook paragraaf 3.3.

6.9 Meer aandacht voor (kwaliteitsvolle) communicatie binnen het PCBrugge

= aanbeveling voor de directie en alle medewerkers van het PCB

Analyse van de grieven die de commissie te behandelen krijgt en van de werking van de Overlegorganen wijst uit dat een zeer groot aantal van die grieven op een of andere wijze te maken hebben met gebrekkige, laattijdige of zelfs helemaal geen communicatie. Het is duidelijk dat een voortdurende aandacht voor communicatie en de kwaliteit van die communicatie geen deel uitmaakt van de bedrijfscultuur in de Brugse gevangenis. Communicatie moet er een voortdurend aandachtspunt worden. Die voortdurende aandacht is een verantwoordelijkheid van alle leidinggevenden. Maar ze is evengoed de verantwoordelijkheid van alle medewerkers in hun dagelijks omgaan met gedetineerden en collega's.

7 Belangrijkste uitdagingen voor de commissie van toezicht in 2024

De commissie van toezicht Brugge schuift voor 2024 volgende drie prioriteiten naar voren voor haar eigen werking.

7.1 Een meer aanklappende werking

Met de nodige zin voor zelfkritiek moet de commissie vaststellen, zoals in paragraaf 1.2.7 verwoord, dat zij vaak optreedt als een veredelde vorm van doorgeefluik tussen individuele gedetineerden met een grief en de directie, dat m.a.w. haar toegevoegde waarde bij deze tussenkomsten reactief is en dus eerder beperkt. De Commissie neemt zich voor om, daar waar nodig en mogelijk, kritischer om te gaan met de feedback die zij van de gevangenisautoriteiten krijgt, en dus meer aanklappend te zijn in haar vraagstelling en analyse van problemen.

7.2 In gesprek gaan met een brede selectie van medestakeholders

Ook in 2022 al schoof de commissie deze prioriteit naar voren voor haar werking. Maar zoals in paragraaf 1.6.1 toegegeven en gemotiveerd, is de commissie daar in 2023 slechts zeer ten dele in geslaagd. En dus zal de commissie niet nalaten om in 2024 in gesprek te gaan met een brede selectie van medestakeholders en dit opnieuw als prioriteit binnen haar eigen werking naar voren te schuiven. Het kan en moet gaan om een brede groep van bij de Brugse gevangenis betrokken personen en instanties, van aalmoezeniers en moreel consulenten tot psychologen en de Psycho-Sociale Dienst.

7.3 Voorbereiding van de nieuwe samenstelling van de commissie

Eind augustus 2024 eindigt het mandaat van de grote meerderheid van de leden van de Brugse commissie. Verscheidene leden zullen geen kandidaat meer zijn om een nieuw mandaat na te streven. De commissie wil tijdig op zoek gaan naar waardevolle kandidaten voor een zo evenwichtig mogelijke samenstelling en alle nodige afspraken maken om een zo vlot mogelijke doorstart van de 'nieuwe' commissie van toezicht te garanderen.

8 Bij wijze van besluit

Neen, lezer, u heeft niet net het jaarverslag 2022 maar wel het jaarverslag 2023 van de Brugse commissie van toezicht geraadpleegd. U zal het verschil amper opgemerkt hebben. Veel is er op één jaar tijd dus blijkbaar niet veranderd, de verzuchtingen in dit jaarverslag lijken ontmoedigend sterk op die van het voorgaande jaar. En op die van het jaar voordien. Werken aan een correcte bejegening van de gevangenisbevolking is blijkbaar een werk van lange adem.

De commissie van toezicht bij de gevangenis van Brugge heeft, met schade en hopelijk niet teveel schande, geleerd om te leven met die lange adem. Zij heeft geleerd haar ongeduld net voldoende in toom te houden om niet ontmoedigd te raken. Voor alle duidelijkheid: neen, de Brugse commissie van toezicht raakt niét ontmoedigd. Integendeel zelfs, zij blijft voldoende tekenen van hoop en van goede wil en van creativiteit zien, in alle lagen van de organisatie, om zelf met volle overtuiging verder te blijven werken.

Ze is daar ook het voorbije jaar terdege bij gestimuleerd door de voortdurend positieve ingesteldheid die ze mocht ervaren bij de Brugse gevangenisdirectie. Ze wil in dat verband oprecht haar dank uitspreken aan twee directieleden van wie ze in de vroege maanden van 2024 afscheid moest nemen. Inrichtingshoofd mevrouw Tineke De Waele verliet per 1 februari 2024 de inrichting in het vooruitzicht van haar pensionering. De commissie werkte goed en graag samen met haar en waardeerde ten zeerste haar nooit eindigende inzet voor een correcte en voor de gedetineerden zo menselijk mogelijke toepassing van de regelgeving. En mevrouw Ann De Meyer was als personeelsdirecteur een immer boeiende en open gesprekspartner, de commissie denkt met dankbaarheid terug aan de inkijk die zij de commissieleden telkens bezorgde in de toch wel eigenaardige leefwereld van de Brugse gevangenis. Ook met de overige directieleden was de samenspraak en samenwerking positief, de Commissie wil elk van hen daarvoor oprecht bedanken en verder het allerbeste toewensen onder de moeilijke omstandigheden waar de commissie zich zeer bewust van is.

Een woord van grote appreciatie ook voor alle inzet van het bewakingspersoneel. Dag na dag zetten deze mensen zich in lang niet altijd vanzelfsprekende omstandigheden in om er het beste van te maken. De overbevolking maakt het hen daar niet makkelijker bij, de commissie beseft dat maar al te goed.

En tot slot wil de commissie ook de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen en zijn medewerkers niet onvermeld laten. De commissie waardeert alle inspanningen die de CTRG doet om haar de best mogelijke ondersteuning te bieden op velerlei vlakken en om gezamenlijk op te komen tegen al wat afbreuk doet aan de rechten van de gedetineerden.

Er was de voortdurende ondersteuning van de klachtencommissie door de juristen van de CTRG. En er was de nooit aflatende beschikbaarheid van de coördinatrices van de commissies van toezicht. De Brugse commissie moest met spijt afscheid nemen van Farah Peeters, die - voor alle duidelijkheid: beroepsmatig - het Belgische gevangeniswezen ruilde voor het Nederlandse. Haar rol werd overgenomen door Sofie Helsen, die zich snel even onmisbaar maakte als haar voorgangster. En in de overgang mocht de commissie steeds ook een beroep doen op Silke Dreesen. De commissie wil elk van deze drie dames zeer gemeend danken voor alle samenwerking en voor de uitstekende sfeer waarin die plaats kon vinden. We hebben het jullie wellicht niet vaak genoeg gezegd, dames, maar weet dat onze dankbaarheid en ons respect voor jullie groot zijn.

*Goedgekeurd door de commissie van toezicht Brugge
in haar maandvergadering op dinsdag 26 maart 2024.*